

Handläggare
Marie Johansson

Till
Hägersten-Liljeholmens
stadsdelsnämnd 2018-02-01

Verksamhetsberättelse 2017

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Förslag till beslut

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner verksamhetsberättelsen med bokslut 2017 och överlämnar den till kommunstyrelsen.

Nämnden begär att ackumulerat netto 14,2 mnkr avseende resultatenheterna överförs till 2018.

Innehållsförteckning

Sammanfattande analys	5
Uppföljning av Kommunfullmäktiges inriktningsmål	7
1. Ett Stockholm som håller samman	7
1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor.....	7
1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla.....	12
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	16
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	19
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	21
1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande.....	22
1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	23
2. Ett klimatsmart Stockholm	30
2.1 Energianvändningen är hållbar	30
2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade	31
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	32
2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva.....	33
2.5 Stockholms miljö är giftfri.....	33
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund.....	35
3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm	35
3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion.....	36
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad.....	36
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	37
3.4 I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet	39
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	40
4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm	40
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika.....	41
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor.....	42
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering.....	47
4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.....	49
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	51
4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla.....	53

4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande.....	57
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning.....	61
Uppföljning av ekonomi	62
Analys av resultaträkning - uppföljning av driftbudget.....	62
Resultatenheter	73
Investeringar	73
Försäljningar av anläggningstillgångar.....	74
Stora projekt som inte är investeringar.....	74
Ombudgeteringar	74
Medel för lokaländamål.....	74
Analys av balansräkning.....	75
Övrigt.....	76
Synpunkter och klagomål.....	76
Övrigt	77

Bilagor

- 1 SLK blanketter - uppföljning av budget
- 2 Bokslutsrapport
- 3 Uppföljningsrapport för internkontrollplanen
- 4 Uppföljning av åtgärder
- 5 A Kvalitetsredovisning förskola
- 5 B Kvalitetsredovisning - 1 Uppföljningsfrågor vid verksamhetsbesök
- 5 C Kvalitetsredovisning - 2 Uppföljningsfrågor inför redovisning till verksamhetsberättelse och kvalitetsredovisning
- 6 Uppföljningsrapport Jämställdhets- och mångfald
- 7 Redovisning av medel för hemlöshet VB 2017
- 8 Nyckeltal - kompletteras
- 9 Kompletterande uppföljning
- 10 A Slutrapport klimatinvesteringsmedel Big Belly - Skräpkorgar med solcellskomprimering
- 10 B Slutrapport klimatinvesteringsmedel LED förskola
- 10 C Slutrapport klimatinvesteringsmedel LED park
- 10 D Slutrapport klimatinvesteringsmedel Vitvaror

Sammanfattande analys

Stadsdelsnämnden redovisar i detta ärende att den inom ramen för tillgängliga resurser i huvudsak uppnått målen för verksamheterna och därför bidragit till uppfyllelse av kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål för år 2017. Det ekonomiska resultatet visar ingen avvikelse efter resultatöverföring och ett underskott om 9,0 mnkr före resultatöverföring.

Förvaltningen bedömer att 20 av kommunfullmäktiges 26 mål för stadsdelsnämndens verksamhetsområden har uppnåtts helt under året och att 5 mål uppnåtts delvis samt att ett mål inte uppfyllts. Merparten av indikatorerna har uppnåtts liksom nämndens mål. Ett arbete pågår för att ytterligare förbättra måluppfyllelsen och utveckla ekonomistyrningen.

Ett Stockholm som håller samman

Nämnden bedömer att inriktningsmålet om ett Stockholm som håller samman har uppfyllts.

Förskolan är grunden för barnens goda uppväxtvillkor och jämlika livschanser. Alla barn inom stadsdelsområdet har erbjudits plats inom garantitiden under året och 96,8 procent av barnen har gått i förskola.

Andelen förskollärare av totalt antal anställda har ökat något under året, men är fortfarande lågt. Orsaken är att det råder konkurrens om förskollärare och det är en utmaning för förskolorna att nå målet. Stadsdelsförvaltningen har samarbetat med Stockholms universitet genom en så kallad övningsförskola. Syftet med övningsförskolan är att bidra till att utveckla arbetet på förskolan, öka möjligheten att rekrytera förskollärare och att också utveckla samarbetet med Stockholms universitet. En omfattande satsning har genomförts för att utbilda handledare som kan ta emot studenter på praktik.

Socialtjänsten har haft som mål att skapa jämlika livsvillkor för alla stadsdelsområdets invånare. Arbetet är inriktat på att vara förebyggande och på att erbjuda sociala insatser i ett tidigt skede, i första hand erbjuds insatser som sker i hemmiljö och genom den egna öppenvården. I utredningar som rör barn och unga som riskera att fara illa har Signs of Safety använts som är ett samarbetsstyrt och styrkebaserat arbetssätt samt nätverksmöten för att lyfta fram resurser inom familjens nätverk. En intern genomlysning av barn och ungdomsenheten har genomförts och har utgjort en grund för enhetens fortsatta utveckling.

Barn och unga har erbjudits en varierad och stimulerande fritid som har motsvarat de önskemål och behov som finns hos stadsdelsområdets unga. Förvaltningen har bedrivit ett utvecklingsarbete med syfte att undersöka hur en fritidsverksamhet kan utformas så att den både tilltalar en bred grupp ungdomar och har ett tydligt preventionsperspektiv som bidrar till ett minska den psykiska ohälsan och användningen av alkohol, tobak och droger bland flickor och pojkar i stadsdelsområdet. I och med att stadsdelsområdet står inför en stor befolkningsökning är det av extra stor vikt att utvecklingsarbetet påbörjas i tid, något som även beskrivs tydligt i det lokala utvecklingsprogrammet.

En del av utvecklingsarbetet har bestått av att sammanföra de funktioner som arbetar med prevention, öppen fritidsverksamhet och fältförlagt arbete till en enhet. Den 1 juli trädde den organisatoriska förändringen i kraft som planerat och den nya enheten ung fritid bildades på avdelningen för samhällsplanering. Enheten ung fritid har bestått av fem huvudsakliga verksamheter: ungdomsmottagning (som drivs i samarbete med landstinget), preventionssamordning, ungdomsgårdar, fältförlagd verksamhet samt parklekar.

Äldreomsorgens insatser och arbete har bidragit till att skapa en trygg äldreomsorg med hög kvalitet. Äldres hälsa, välbefinnande, delaktighet, ett bra bemötande och kontinuitet har stått i fokus för alla verksamheters insatser och utvecklingsarbete. Under 2017 har maten, måltiden och munhälsan särskilt lyfts fram i alla verksamheter. Två andra prioriterade utvecklingsområden har varit demensvården och den palliativa vården.

Ett klimatsmart Stockholm

Nämnden bedömer att inriktningsmålet om ett klimatsmart Stockholm har uppfyllts. Nämnden har bidragit till stadens mål genom att miljöanpassa sina verksamheter och arbetar kontinuerligt med miljöåtgärder i verksamheterna i syfte att minska energiförbrukningen och den negativa påverkan på miljön. Arbetet med att öka sortering av avfall har pågått och förskolorna har tagit bort och fasat ut olämpligt material. Vid årsskiftet öppnade förskolan Hamngården igen efter att ha byggts om inom konceptet för kemikaliesmart förskola, ett samarbete mellan stadsdelsnämnden, SISAB och miljöförvaltningen.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Nämnden bedömer inriktningsmålet om ett ekonomiskt hållbart Stockholm har uppfyllts.

Stadsdelsnämnden har bidragit till målet genom ett aktivt deltagande i lokala företagargrupper och möten med Stockholm Business Region. Nämnden har samarbetat med Stockholm Business Region med ambitionen att införa ett näringslivsråd tillsammans med det lokala näringslivet i stadsdelsområdet. Arbetet med att utveckla och hitta former för hur näringslivsrådet skulle kunna se ut har pågått. Nämnden har även deltagit i arbetet med utvecklingen av Telefonplan till ett kluster för kreativa näringar samt medverkar i styrelsearbetet för Liljeholmens företagsgrupper

Stadsdelsnämnden redovisar en ekonomi i balans efter resultatdispositioner och budgetjusteringar och har arbetat kontinuerligt för att resurserna ska användas effektivt. För att bidra till att fler jobbar och försörjer sig själva har förvaltningen arbetat med att personer som uppbär ekonomiskt bistånd ska ges ett individuellt anpassat stöd i syfte att komma vidare till självförsörjning.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Nämnden bedömer att inriktningsmålet om ett demokratiskt hållbart Stockholm har uppfyllts.

Stadsdelsnämndens verksamheter har bidragit till målet genom insatser för att stärka den lokala demokratin, genom att arbeta med jämställdhetsintegrering, normer och värderingar samt genom att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter och diskriminering för såväl personal som brukare. Nämndens förskolor har arbetat kontinuerligt med likabehandlingsplaner med syfte att främja likabehandling, jämställdhet och förebygga kränkningar. Beställarenheten äldre har arbetat kontinuerligt med att medvetandegöra medarbetarnas syn- och tankesätt kring HBTQ-frågor och har tagit fram en ny könsneutral intervjuguide.

Enheterna inom avdelningen för social omsorg har haft ett barnperspektiv i all myndighetsutövning som direkt eller indirekt berör barn. En medarbetare från enheten för ekonomiskt bistånd har deltagit i stadens arbetsgrupp och ett arbete med att utveckla metoder och rutiner kring barnkonsekvensanalyser pågår. Barn- och ungdomsenheten har fortsatt sitt arbete med Västernorrlandsmodellen. Modellen innebär att barn som varit aktuella på enheten intervjuas i syfte att ta tillvara på barnets erfarenheter och syn på sin tidigare kontakt med enheten. Barn- och ungdomsenheten har arbetat med resultatet av intervjuerna och

erfarenheterna ligger till grund för enhetens vidare utvecklingsarbete vad gäller att förstärka barnperspektivet.

Nämnden ser en fortsatt utmaning i arbetet med att minska sjukfrånvaron. Cheferna har arbetat aktivt med regelbunden uppföljning av sjukfrånvaron, samtal med medarbetare med upprepad korttidsfrånvaro och vid behov sker samarbete med företagshälsovården.

Uppföljning av Kommunfullmäktiges inriktningsmål

KF:s inriktningsmål:

1. Ett Stockholm som håller samman

Vision 2040 Ett Stockholm för alla: "Stockholm är en stad som får alla att växa. Här har alla barn och vuxna framtidstro och möjligheter att förverkliga sina liv. Stockholm är en sammanhållen stad som sjuder av liv och rörelse i alla stadens delar. Den offentliga välfärden är en grund för livskvalitet och trygghet för stockholmarna under livets alla skeden."

Stadsdelsnämnden har formulerat elva nämndmål som alla har bidragit till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål om ett Stockholm som håller samman. Hur nämnden har bidragit till att uppfylla inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet. Nämnden bedömer att fem av de sju målen för verksamhetsområdet uppfylls helt. Två mål *Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor* samt *Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar* uppfylls delvis.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor

◆ Uppfylls delvis

Analys

Förskola

En hög andel av barnen som bor i Hägersten-Liljeholmen är inskrivna i förskolan, 96,8 % av barnen mellan 2-5 år. Alla sökande erbjuds förskoleplats inom garantitiden. Anledningen till att nämndmålet bara antas kunna uppfyllas delvis är svårigheten med att rekrytera förskollärare och att hålla nere barnantalet i barngrupperna i ett växande stadsdelsområde. De stora utmaningarna är att i ett växande stadsdelsområde bevara och utveckla kvalitén. Inom förskoleverksamheten är nyckelfaktorer som identifierats:

- Kunna rekrytera och behålla kompetent personal, säkerställa en likvärdig kompetensförsörjning
- Skapa attraktiva och utmanande miljöer på förskolorna trots små ytor och höga kostnader
- Ha tillräcklig bemanning över hela dagen
- Tid för reflektion, kompetensutveckling är viktigt för att ge verksamhetsutveckling och goda förskolemiljöer
- Ge adekvat verksamhetsstöd för barn i behov av särskilt stöd

Personalen är den främsta resursen för en god kvalitet i förskolan. Det råder brist på utbildad och kompetent personal. För flera enheter medger inte ekonomin att ha samma höga ambitionsnivå vad gäller andelen förskollärare som Kommunfullmäktiges årsmål.

Det gäller att forma organisationen så att förskolan kan ta vara på befintlig kompetens för att stödja där det saknas utbildning och erfarenhet. Det är något lättare att rekrytera nya förskollärare till de förskolor där det finns andra förskollärare.

Kompetensutvecklingsåtgärder görs bland annat med stöd av extramedel för att fortbilda medarbetarna. Att kunna locka nya kompetenta medarbetare är också viktigt för förskolans kvalitet. Samarbete med flera läroanstalter pågår för att erbjuda studenter praktik inom förskolan med utbildade och kompetenta handledare.

Medvetenheten om läroplanens innehåll och vad barnen bör få ta del av och vara med om under sin förskoletid är hög bland förskolans ledning och merparten av personalen. Medarbetarnas kunskaper och skicklighet är avgörande faktorer för verksamhetens kvalitet. Samtal och reflektioner bidrar till att medarbetarna fokuserar på de väsentliga uppgifterna. Fortbildning ökar förståelsen för uppdraget och utförandet av arbetet. Nätverk är ett bra verktyg för både reflektion och fortbildning.

Föräldrar lämnar synpunkter på hur de uppfattar förskoleverksamheten i den årliga "Förskoleundersökningen". Årets undersökning visar att föräldrarna i stadsdelen än en gång blir allt nöjdare inom alla frågeområden. Andelen nöjda föräldrar har ökat år från år trots förskolans utmaningar med en växande befolkning och rekryteringsbehov. Resultaten är stabila över tid och ligger nära stadens genomsnittliga värden.

Förskolorna arbetar med värderingar och att stödja och utveckla sociala relationer inom gruppen. Konflikthantering och att förebygga konflikter tillhör också förskolans grundläggande arbete. Centralt är förskolans arbete med barnens delaktighet i den dagliga verksamheten. Vad barnen är intresserade av påverkar verksamhetens innehåll och miljö.

Barn och kultur

Förskoleenheterna utformar en plan för vad ett barn bör få erfarenhet av och pröva under sin förskoleperiod vad gäller kultur och skapande. Planen ger en färdriktning för förskolans arbete med att varje barn ska få möta och pröva olika former av kultur. Det finns svårigheter med att erbjuda professionella möten med kulturutövare för framförallt de minsta barnen. Bristen på lokaler och kulturaktiviteter i närområdet försvårar.

Socialtjänst

Andelen barn som lever i bidragstagande familjer är fortsatt lågt i stadsdelsområdet och har legat på 1,0 % sedan 2014. Genomsnittet i staden som helhet är 2,7 %. Under augusti 2016-juli 2017 fanns 178 barn i bidragstagande familjer.

Enheten för ekonomiskt bistånd har ett tydligt barnperspektiv i sina utredningar bland annat genom att genomföra barnkonsekvensanalyser i beslut som direkt och indirekt rör barn. Förvaltningens arbete med att förebygga vräkningar har ett särskilt fokus på barnfamiljer.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel barn som lever i familjer som har	1 %			1 %	1 %	3,1 %	VB 2017

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
ekonomiskt bistånd							
Analys							
Värdet ligger på 1% sedan perioden augusti 2013- juli 2014. Antalet barn som ingår i hushåll med försörjningsstöd har ökat från 155 barn till 181 barn under samma period.							
Andel enheter som genomför systematiskt barnsäkerhetsarbete	100 %			100 %	100 %	tas fram av nämnden	2017
Analys							
Samtliga förskoleenheter har ett systematiskt barnsäkerhetsarbete. Hur och när de genomför skyddsronder varierar men det sker enligt plan.							
Barnsäkerhetsronder, brandkontroller och utrymningsövningar genomförs. Det finns organisation för löpande felanmälan och för att upprätthålla säkerheten. Medarbetare utbildas kontinuerligt kring hur man ska förebygga och agera vid barnolycksfall.							
Andel förskollärare av totalt antal anställda (Årsarbetare)	36,2 %	2 %	29 %	36,7 %	41 %	41 %	VB 2017
Analys							
Den genomsnittliga andelen förskollärare i stadsdelsområdet är 36,2 procent och det varierar mellan de olika förskoleområdena och förskolorna. Andelen förskollärare har sjunkit under en rad år. Det råder stor brist på förskollärare inom hela Storstockholmsområdet. Samtidigt som förskolan bygger ut.							
Andel förskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/normkritik	3 %	0 %	3 %	1 %	2 %	Öka	2017
Analys							
Kompetensen i genuspedagogik mäts genom andelen personal som har minst 7,5 högskolepoäng i genusvetenskap. Mätvärdet har nyligen fastställts och verksamheterna håller på att anpassa sig till de nya kraven. Inför hösten 16 startade Södertörns Högskola en kurs för att möta behovet av fortbildning. Några av stadsdelsområdets nyutbildade förskollärare har studerat ämnet under sin utbildning. Ett par medarbetare har angett att de har fil.kand inom genusvetenskap/genuspedagogik. En förskoleenhet uppger att den pedagogiska utvecklaren har fortbildat alla pedagoger i normkritisk granskning samt bidragit till enhetens systematiska granskningsarbete inom normkritisk granskning. En del förskolepersonal har deltagit i seminarier i normkritik och genuspedagogik anordnade av Stockholms stad i samverkan med Stockholms universitet.							
Andel nöjda föräldrar	88 %			86 %	87 %	87 %	2017
Analys							
Stockholms stad genomför årligen en kvalitetsmätning i stadens förskolor. Årets undersökning visar att föräldrarna i stadsdelen blir allt nöjdare inom alla frågeområden ännu en gång. Andelen nöjda föräldrar har ökat år från år trots förskolans utmaningar med en växande befolkning och rekryteringsbehov. Resultaten är stabila över tid och ligger nära stadens genomsnittliga värden.							
88 % av vårdnadshavarna i Hägersten-Liljeholmen är som helhet nöjd med förskolan (86 % år 2016, 85 % år 2015). 88 % av vårdnadshavarna i staden totalt är som helhet nöjda med förskolan år 2017.							
Antal barn per grupp	15,9 barn/avd.			15,7 barn/avd.	16	16	VB 2017
Analys							
Förskoleplats ska erbjudas inom garantitid och ska också balanseras mot andra mål som exempelvis en budget i balans och lokalernas utformning.							
Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	5,2 st			5,2 st	4,9	4,9	VB 2017
Analys							

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Antalet barn varierar något över tid. Förskolorna har fler barn inskrivna i verksamheten under första halvåret. Från sommaren och till årsskiftet sjunker antalet barn i förskoleverksamheten. Stadsdelens kommunala förskolor hade ett något högre genomsnitt än kommunfullmäktiges årsmål. Ett resultat som balanserats mot andra mål om förskoleplats inom garanti tid och budget i balans.							
Inskrivningsgraden i förskoleverksamheten	96,8 %				90 %	90 %	2017
Analys En hög andel av barnen som bor i Hägersten-Liljeholmen är inskrivna i förskolan, 96,8 % av barnen mellan 2-5 år.							
Kvalitetsindikatorn - Självvärdering utifrån läroplansuppdraget	3,3			3,2	3,8	3,8	2017
Analys Förskolorna gör en självvärdering, gemensam för staden, där personalen bedömer hur väl de arbetar i enlighet med läroplanens mål för förskolan. Vanligen görs denna under våren och ligger sedan till grund för förskolans utvecklingsarbete. Självvärdering har utvecklats och integrerat nya krav, bland annat kring barnrättsperspektiv. Det gör att flera omdömen kring det egna arbetet har skattats lägre än tidigare. Ökad kunskap och medvetenhet bidrar också till insikt om utvecklingsmöjligheter och högre grad av självkritik. Förskolor och arbetslag utformar handlingsplaner på vilka åtgärder de behöver vidta utifrån resultatet.							
Svarefrekvens på förskoleundersökningen	65 %				80 %	80 %	2017
Analys Antalet föräldrar som svarar på brukarundersökning sjunker något.							

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Kommunstyrelsen ska utarbeta stadsövergripande riktlinjer för förskoleplaneringen, med prioritering på nybyggnadsområden. Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska bistå kommunstyrelsen i detta arbete.	2017-01-01	2017-12-31	
Stadsdelsnämnderna ska, i samarbete med utbildningsnämnden utveckla verksamhetsformer för att få fler barn i socioekonomiskt utsatta områden att gå i förskolan	2017-01-01	2017-12-31	
Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna ta fram centrala riktlinjer för barnsäkerhet i stadens förskoleverksamhet	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Representant från stadsdelens förskoleavdelning har deltagit i arbetsgrupp som ger förslag till riktlinjer.			
Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna utreda hur konceptet med introduktionsförskolor kan utvecklas och spridas till fler områden.	2017-01-01	2017-12-31	

Nämndmål:

Barnen i förskolan får allsidig utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Förskolorna följer varje barns utveckling och lärande. Nya utmaningar ges utifrån barnens kunskaper, erfarenheter och intressen i språk, matematik, naturvetenskap, teknik och skapande. Digitaliseringen ska komma alla barn till del.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
✓ Förskolorna har avslutande samtal inför övergången till skola	2017-01-01	2017-08-31	
Analys Barn och föräldrar har erbjudits ett avslutande samtal som avrundning av förskoletiden.			
🟢 Rapportera i ILS vid T1, T2 och VB indikatorer för andel förskollärare av totalt antal anställda, andel förskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik, antal barn per grupp samt antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	2017-01-01	2018-12-31	
Analys Förskolorna har rapporterat in uppgifter som ger underlag till indikatorer.			
🟢 Redovisa när barnsäkerhetsrund är utförd.	2017-01-01	2017-12-31	
✓ Självvärdering av arbetet genom "WKI" ska genomföras i arbetslagen under vårterminen. Resultat av självvärderingen skrivs in i ILS-webben vid T2 rapport.	2017-01-01	2017-08-31	

Nämndmål:

Barnfamiljer i stadsdelsområdet är självförsörjande

🟢 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Andelen barn i stadsdelsområdet som lever i familjer med försörjningsstöd fortsätter att vara lågt. Indikatorvärdet vid senaste mätningen är 1 procent och årsmålet för 2017 är också satt till 1 procent.

Antalet barnfamiljer bland bidragshushållen minskar. I september 2016 hade 78 barnfamiljer ekonomiskt bistånd. Totalt fanns det 170 barn i dessa bidragshushåll.

Nämndmål:

Flickor och pojkar i förskolan utvecklar förståelse för vårt samhälles grundläggande demokratiska värden

🟢 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Likabehandlingsplanerna följs upp, utvärderas, hålls aktuella och revideras utifrån barngruppernas specifika behov. Förskolorna bidrar till likvärdighet samt breddar barnens lekmönster och intressen.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
✓ Förskolorna kartlägger barngruppernas behov	2017-01-12	2017-12-31	
Analys Vid större förändringar av barngruppen, såsom vid höstterminen när många barn slutar och nya tillkommer, görs en översyn av barngruppen för att planera en verksamhet som utmanar och möter behoven. Förskolorna ser över och utvecklar sina rutiner för detta.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att ge insatser av god kvalitet till de personer som har behov av stöd och insatser. Förebyggande arbete, tidiga insatser och insatser från den egna öppenvården prioriteras både när det gäller barn och unga och deras familjer och vuxna med missbruk. Stadsdelsnämnden bedömer att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet har uppnåtts mot bakgrund av att underliggande nämndmål bedöms som uppfyllt samt då sex av de tio indikatorerna har uppnåtts helt samt tre har uppnåtts delvis.

Fältassistenterna har arbetat uppsökande och förebyggande med unga i stadsdelsområdet. Programmen Respekt och självrespekt, om normer och sexualitet, och YOLO, alkohol, tobak och drogförebyggande, har genomförts i stadsdelsområdets skolor.

I utredningar som rör barn och unga som riskerar att fara illa används Signs of Safety och nätverksmöten för att lyfta fram resurser inom familjens nätverk. 297 barn har fått biståndsbedömda insatser i öppenvård i egen regi. Antalet har ökat från 2016. Arbetet med att få fler familjehem i egen regi har varit framgångsrikt.

Barn- och ungdomsenheten har genomgått organisationsförändringar under 2017. Den 1 juli 2017 övergick ungdomsmottagningen, fältverksamheten preventionssamordnaren och de öppna fritidsverksamheterna till enheten Ung Fritid inom Avdelningen för samhällsplanering. Där efter har barn- och ungdomsenhetens interna organisation förändrats. Familjerätten sydväst har brutits loss från barn- och ungdomsenheten för att bilda en egen enhet. De förändringar som genomförts syftar till att skapa förutsättningar för en enhetlig ledning och styrning av barn- och ungdomsenheten där enhetschefen kan fokusera på strategiskt viktiga utvecklingsfrågor som enhetens ekonomiska utmaningar och kvalitetskrav.

Under året har 148 vuxna missbrukare tagits emot i någon form av öppenvård i egen regi.

En grundläggande förutsättning för att skapa jämlika livschanser för alla är att personer som vistas i stadsdelsområdet har stadigvarande självständiga boenden. Då hemlöshet och tillfälliga boendeplaceringar utgör en fortsatt problematik i stadsdelsområdet arbetar förvaltningen med särskilt fokus på hemlöshet. Personer som lever i hemlöshet får individuella boendeplaner. Funktionen bolots har permanentats. Det vräkningsförebyggande arbetet har förstärkts och genomgått en översyn.

Arbetet med att bygga upp lokalt socialt stöd till nyanlända har påbörjats.

Genom ett projekt hos Nationell Samverkan för Psykiatrisk Hälsa i samarbete med socialförvaltningen verkar nu en professionell kamratstödjare, en Peer-support på träfflokalen ToRa som stöd och förebild.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel barn och ungdomar	85,3 %	83 %	88 %	92,9 %	84 %	84 %	VB 2017

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
som varit aktuella för insatser inom individ och familjeomsorgen (Utredningstyp BoU eller Vuxen) och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats (inom IoF, BoU och Vuxna, 0-19 år)							
Analys	Förvaltningens värde ligger över stadens resultat och årsmålet uppnås. Resultatet för flickor är bättre än för pojkar. Förvaltningens resultat har försämrats sedan mätning till verksamhetsberättelsen 2016 men har successivt ökat under 2017.						
Andel enskilda som har fått stöd i enlighet med sitt beslut inom socialpsykiatri 	77,27 %	74,19 %	78,95 %	87,72 %	80 %	tas fram av nämnden	2017
Analys	Förvaltningens resultat är försämrat sedan verksamhetsberättelsen 2016. Det är främst värdet för männen i undersökningen som har sjunkit.						
Andel enskilda som klarar mer på egen hand inom socialpsykiatri 	23,32	22,97 %	23,53 %		80 %	Fastställs av nämnden	2017
Analys	Det mycket högt ställda årsmålet om 80 % uppnås inte. Resultatet ligger på 23,3 %. Målgruppen utgörs till stora delar av kroniskt psykiskt sjuka personer som är beroende av insatser både från kommunen och från psykiatri för att klara sin dagliga livsföring. Förändringar som att klara mer på egen hand i det dagliga livet tar lång tid att genomföra och den enskildes hälso tillstånd och motivation till förändring är avgörande.						
Andel insats/insatser avslutade enligt plan inom vuxna missbruk 	47,9 %	38 %	69,6 %	39,8 %	30 %	35 %	VB 2017
Analys	Resultatet för kvinnor är avsevärt högre än för män. Vuxenheten arbetar mycket med den enskildes delaktighet i planering och utförandet av insatser. Detta bedöms påverka utfallet positivt. Resultatet har ökat stadigt sedan mätningarna började 2015.						
Andel personer med insatser inom socialpsykiatri som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes 	74 %	77 %	71 %	71 %	80 %	80 %	2017
Analys	Resultatet är förbättrat sedan 2016 men årsmålet nås ej. Männen i undersökningen är i högre utsträckning nöjda än kvinnorna. Svarefrekvensen låg på 46 %.						
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol 	62 %	68 %	55 %		62 %	tas fram av nämnden	2017
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika 	88 %	85 %	91 %		89 %	tas fram av nämnden	2017
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte 	92 %	92 %	91 %		86 %	tas fram av nämnden	2017

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
använder tobak						n	
Andelen försökslägenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslägenheter i nämnden	29 %	58 %	42 %	19 %	25 %	25 %	2017
Analys Vuxenheten verkar för en ökad genomströmning i tränings- och försökslägenheter.							
Antal hemlösa	174 st			174 st	175 st	tas fram av nämnden	2017
Analys Det sker ingen hemlöshetsräkning i Stockholms stad 2017. Det finns en risk att antalet hemlösa ökar under 2017 och 2018. Det är ont om bostäder och få bostäder är tillgängliga för de hemlösa som socialtjänsten möter. I stadsdelen finns flera anläggningar för nyanlända som erbjuder tillfälliga boenden. Det är oklart hur deras behov av bostad ska kunna tillgodoses efter de två åren inom etableringen.							

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med socialnämnden och utbildningsnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor på skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn snarast erbjuds undervisning i förskoleklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Skolundervisning anordnas av de skyddade boenden som förvaltningen anlitar.			
Stadsdelsnämnderna ska utveckla arbetet med hembesöksprogram tillsammans med barn- och mödravården och förskolan.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Aktiviteten har inte varit aktuell i stadsdelen.			

Nämndmål:

Invånarna i stadsdelsområdet lever ett självständigt liv utifrån sina förutsättningar

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Barn och unga och deras familjer som är i behov av stöd ges individuellt anpassade insatser som ger ett långsiktigt resultat.

Missbruket minskar i stadsdelsområdet och fler vuxenutredningar avslutas enligt planering. Personer med missbruk erbjuds i första hand insatser i egen regi. Andelen personer som skrivs in i vuxenhetens öppenvård ökar.

Personer som har beviljats stödinsatser av socialtjänstens socialpsykiatri är nöjda med den

insats som beviljats samt upplever att de kan påverka utformningen av insatsen.

Hemlösheten minskar i stadsdelsområdet. Antal barnfamiljer som saknar stadigvarande boenden minskar. Personer som är hemlösa ges stöd för att få ett stadigvarande boende. Boendetiderna i tillfälliga boenden är korta och genomströmningen i förvaltningens försöks- och träningslägenheter är god.

Beställarenheten äldre och vuxenenheten inom avdelningen för social omsorg samverkar i stöd och insatser kring äldre personer som lever i hemlöshet.

Det ANDT-förebyggande arbetet stärks genom tydligare struktur och långsiktighet.

	Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
✓	Antalet familjehem i egen regi ska utökas.	2017-01-01	2017-12-31	
	Analys Arbetet har varit framgångsrikt. När det gäller ensamkommande barn har arbetet inriktats mot de yngre barnen och 11 ensamkommande är nu placerade i egna familjehem.			
✓	Avdelningen för social omsorg ska inventera enheternas arbete med hemlösa, skapa samsyn kring målgrupperna och förtydliga uppdragen till enheterna.	2017-01-01	2018-12-31	
	Analys En förstudie som syftar till en inventering av enheternas arbete med hemlöshet och hemlösa har genomförts under 2017. Avdelningsledningen har diskuterat enheternas olika uppdrag för hemlösa för att skapa en större tydlighet kring uppdragen.			
✓	En avdelningsöverskridande styrgrupp bildas för det ANDT-förebyggande arbetet.	2017-01-01	2017-12-31	
	Analys En styrgrupp bestående av preventionssamordnare, avdelningschef för samhällsplanering, enhetschef för barn- och ungdomsenheten och avdelningschef för social omsorg bildades i början av året.			
✓	Personer som beviljas tillfälligt boende av socialtjänsten ska få en individuell boendeplan.	2017-01-01	2018-12-31	
	Analys Både hemlösa som har kontakt med Vuxenenheten och Enheten för ekonomiskt bistånd får individuella boendeplaner.			
✓	Preventionsprofilen implementeras i stadsdelsnämndens barn- och ungdomsverksamhet.	2017-01-01	2017-12-31	
	Analys Arbetet med att implementera Preventionsprofilen i nämndens barn- och ungdomsverksamheter har pågått under året men är inte slutfört.			
✓	Samverkan mellan stadens preventionssamordnare och chefer för att nå ökad samsyn kring stadens preventionsarbete.	2017-01-01	2017-12-31	
	Analys Avdelningschefen för samhällsplanering har under året deltagit i stadens nätverk för chefer för preventionssamordnare.			
✓	Vård- och placeringskostnader för ensamkommande flyktingbarn anpassas till de statliga ersättningsnivåerna.	2017-01-01	2018-12-31	
	Analys Arbete med prisanpassning sker fortlöpande och följs upp i det månatliga prognosarbetet.			
✓	Årshjulet för extern kommunikation i preventivt syfte implementeras.	2017-01-01	2017-12-31	
	Analys Arbetet med att kommunicera enligt årshjulet har fortlöpt enligt plan.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar

◆ Uppfylls delvis

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till att uppfylla stadens mål genom det fortlöpande arbetet med utveckling, underhåll och renhållning av stadsdelsområdets parkmiljöer med fokus på trygghet och trivsel. Nämnden bedömer att målet uppnås delvis.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde har under flera år haft en hög andel invånare som upplever sin närmiljö som trygg, vilket sannolikt delvis beror på nämndens arbete med att ständigt utveckla det trygghetsskapande arbetet. Detta arbete sker genom Lokala Brottsförebyggande rådet (BRÅ), utifrån handlingsplaner och samverkansöverenskommelser som tagits fram i samarbete med berörda aktörer. Lokala BRÅ har sammanträtt fyra gånger under året och samverkan har fungerat bra.

Arbetet mot våldsbejakande extremism har fortlöpt som planerat under året. Förvaltningens samordnare har deltagit i stadens nätverk för samordnare. En arbetsgrupp har bildats bestående av representanter från vuxenheten, teamet mot våld i nära relationer, fältassistenter, fritidsverksamheterna, barn- och ungdomsenheten, ekonomiskt bistånd samt utbildningsförvaltningen. Arbetet med att ta fram lokala rutiner parallellt med stadens rutiner har påbörjats. Frågan är även prioriterad i den lokala samverkansöverenskommelsen med polisen.

Nämnden har samarbetat med bland annat fastighetsägare och landstinget i samarbetsgruppen Tryggare, trivsammare centrum för att öka tryggheten i framförallt stadsdelscentrumen. Förvaltningen har erbjudit två närmiljövandringar i stadsdelsområdet. Under våren 2017 genomfördes även en medborgardialog i Liljeholmen med fokus på trygghetsrelaterade frågor. Under dialogen möttes invånare och nämndpolitiker, tjänstepersoner från stadsdelsförvaltningen och representanter från brandförsvaret och kommunpolisen. Samverkan med polis och brandförsvaret var mycket lyckad. Som en uppföljning av dialogen genomfördes en närmiljövandring i Liljeholmen.

Efter sommaren tog förvaltningen initiativ till en föräldravandringsgrupp i Fruängen och Västertorp efter att det varit viss orolighet bland ungdomar i området. Föräldravandringsgruppen har fortsatt att arbeta och är aktiva på regelbunden basis. I samband med uppstarten genomfördes en närmiljövandring i området tillsammans med föräldrar, fältassistenter, preventionssamordnare och kommunpolis.

Förvaltningen har även arbetat tillgänglighetsbegränsande, exempelvis genom tillsyn av att tobaks- och folkölsförsäljning. Tillsynen har under året inte kunnat slutföras på grund av organisationsförändringar och resursbrist. Drogförebyggande information har skickats ut till vårdnadshavare under jämna mellanrum under verksamhetsåret, utskicken gjordes enligt ett årshjul som följer exempelvis skolavslutningar och högtider då ungdomar ofta befinner sig i risksituationer.

Skötsel, underhåll och renhållning

Stadsdelsförvaltningen har arbetat regelbundet med städning och renhållning i stadsdelsområdet, främst genom kontroller och uppföljning av att det upphandlade

entreprenörsavtalet för parkskötsel följs. Avstämningsmöten med entreprenören, stickprovskontroller och krav på återkoppling med fotografier genomförs löpande under året. Förvaltningen har under 2017 genomfört en mer omfattande uppföljning av parkavtalet i syfte att utvärdera i vilken grad avtalet hittills har följts. Uppföljningen resulterade i ett antal mindre åtgärder, framför allt gällande entreprenörens administrativa rutiner. Uppfattningen är att möjligheten att följa upp entreprenörens arbete har blivit avsevärt förbättrad. Driftportalen, som redan idag används av trafikkontoret för ärendehantering inom gatudrift ska utvecklas för att även kunna användas inom parkskötsel. Förhoppningen är att införandet av driftportalen ytterligare kommer att underlätta uppföljning och utvärdering av parkentreprenaden. Införandet har blivit försenat och har inte genomförts under 2017.

Vår- och höststädningen har löpt som planerat. Under året sker städning enligt avtal med skötselentreprenören och omfattar tömning av papperskorgar på parkmark samt plockstädning i utvalda områden. Klimatinvesteringsmedlen nämnden har tilldelats har positiva effekter för renhållningen då delar av medlen har gått till investeringar i komprimerande sopkärl som har stor kapacitet.

Varje år görs naturvårdsinsatser på fem procent av stadsdelsområdets naturmark. Arbetet med naturmarksvården har haft sin utgångspunkt i att öka tryggheten på allmän plats. Även en stor del trädvårdsarbeten har utförts under året, exempelvis säkerhetsbeskrining av äldre träd längs med parkvägar. Under 2017 har naturmarksvård gjorts på följande adresser: Elsa Brändströms gata, Bokbindarvägen, Ekensbergsvägen, Elektravägen, Fredrika Bremers gata, Gösta Ekmans väg, Liljeholmsvägen, Nioörtsvägen, Personnebadet, delar av Trekanten, Träsnidarvägen, Klubbacken och Snöbollsränd.

Invånarnas involvering

Under 2016 antogs ett medborgarförslag om att anlägga ett utegym för äldre. Planeringsarbetet avseende utegymmet har fortgått men genomförandet har försvarats till följd av bristen på lämplig plats utifrån tillgänglighet och trygghet för äldre. Svårigheten att finna en bra placering av utegymmet och bedömningen att efterfrågan inte är särskilt stor gör att förvaltningen väljer att avvakta med genomförandet av medborgarförslaget.

Invånare och föreningar har erbjudits att teckna brukaravtal för stadsodling. Under våren och sommaren har parklekarna Vippan och Lugnet haft stadsodling som en del av sin verksamhet. Med mål att skapa möten över generationsgränserna bjöd parklekarna in föreningar som riktar sig till äldre att delta i säsongens odlingsprojekt tillsammans med barnen som besöker parkleken. Scoutkåren i Västertorp bjöd in nyanlända boende i närområdet till en uppstartsaktivitet i början av odlingssäsongen för att bjuda in fler att delta.

Parkupprustning och ökad tillgänglighet

I början av året slutfördes upprustningen av Aspudsparken. Upprustningen av Svandammsparken går enligt tidplan och ombyggnationen startade i början av hösten. Lastbilsparken har rustats upp som grönkompensation för genomförda exploateringar i Fruängen. Även Fredsborgsparken har rustats upp och öppnade innan sommaren. Årstabergsparkens etapp 1 har färdigställts under våren och även den öppnade före sommaren. Upprustningen av kvartersparken Stapelbädden i Gröndal har påbörjats och en enklare dialog genomfördes via en enkät på stadsdelsförvaltningens facebookside och informationslappar på lekplatsen.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel genomförda åtgärder inom ramen för risk- och sårbarhetsanalys (RSA)	100 %			100 %	100 %	100 %	2017
Analys Samtliga tre delar av risk- och sårbarhetsanalysen (RSA) har genomförts.							
Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	82 %	82 %	77 %	84 %	84 %	75 %	2017
Analys Resultatet ligger under nämndens årsmål och har sjunkit något sen året innan det är dock av viktigt att notera att resultatet ligger över kommunfullmäktiges årsmål. Både kvinnor och mäns upplevelse av trygghet har försämrats något, kvinnors upplevelse av trygghet har gått ned något mer än männens. Indikatorn baseras på data från Medborgarenkäten som gjorts under året. Undersökningen baseras på svar från 294 respondenter boende i stadsdelsområdet, vilket bör ses som ett mycket litet antal svaranden. Trygghet undersöktes även i Trygghetsmätningen 2017 och antalet respondenter boende i Hägersten-Liljeholmen var 1369 stycken. I Trygghetsmätningen svarade enbart 3 % att de kände sig "otrygg" eller "mycket otrygg" på frågan "Hur trygg eller otrygg känner du dig sammanfattningsvis i ditt bostadsområde?". Stadens snitt är 7 % vilket gör att Hägersten-Liljeholmens resultat är positivt.							
Stockholmarnas nöjdhet med rent och städlat	64 %	64 %	64 %		74 %	69 %	2017
Analys Resultatet ligger under både nämndens och kommunfullmäktiges årsmål, inga skillnader mellan kvinnor och mäns resultat. Indikatorn baseras på data från Medborgarenkäten som gjorts under året. Undersökningen baseras på svar från 294 respondenter boende i stadsdelsområdet, vilket bör ses som ett mycket litet antal svaranden. Nedskräpning undersöktes även i Trygghetsmätningen 2017 och antalet respondenter boende i Hägersten-Liljeholmen var 1369 stycken. I Trygghetsmätningen svarade 16 % "ja, i stor utsträckning" på frågan "Upplever du att det finns problem med nedskräpning i ditt bostadsområde eller i anknäpning till detta?". Stadens snitt är 24 % vilket gör att Hägersten-Liljeholmens resultat är positivt.							
Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden	62 %	65 %	58 %	69 %	69 %	69 %	2017
Analys Resultatet ligger under både nämndens och kommunfullmäktiges årsmål. Kvinnor är mindre nöjda med parker och grönområden jämfört med män. Indikatorn baseras på data från Medborgarenkäten som gjorts under året. Undersökningen baseras på svar från 294 respondenter boende i stadsdelsområdet, vilket bör ses som ett mycket litet antal svaranden.							

Nämndmål:

Invånarna är trygga i stadsdelsområdet

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Den upplevda tryggheten bland stadsdelsområdets invånare ökar.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Erbjudna närmiljövandringar i stadsdelsområdet.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Via facebook och annons i lokaltidningen har invånare i stadsdelsområdet erbjudits möjligheten att initiera och delta i			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
närmiljövandringar för att skapa trygghet. Under året har två närmiljövandringar genomförts, en i Västertorp/Fruängen och en i Liljeholmen.			
✓ Följa upp och uppdatera samverkansöverenskommelsens lägesbild och åtgärdsplaner.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Arbetet med samverkansöverenskommelsen har fortlöpt enligt överenskommelsens åtgärdsplan.			
! Öka kvaliteten i arbetet med folköls- och tobakstillsyn.	2017-01-01	2017-12-31	Avvikelse
Analys Arbetet med att öka kvaliteten av folköls- och tobakstillsyn har inte genomförts på grund av organisationsförändringar.			

Nämndmål:

Parker i stadsdelsområdet är trivsamma och uppmuntrar till liv och rörelse

● Uppfylls helt

Förväntat resultat

Stadsdelsområdets parker är rena och säkra genom de insatser som genomförs inom parkdrift och -underhåll.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
✓ Ta fram nya rutiner för uppföljning.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Uppföljning av att avtalet följs har genomförts regelbundet under året, bland annat genom regelbundna avstämningsmöten med entreprenören, stickprovskontroller och större krav på återkoppling med fotografier. Under året har även en grundlig genomlysning av avtalet och rutinerna kring det gjorts för att utvärdera hur arbetet fungerar. Ett antal förbättringsåtgärder togs fram och framfördes till entreprenören. De nya rutinerna har under året implementerats och kommer att följas upp framöver. Behov av att ytterligare utöka arbetet med uppföljning av entreprenadavtalet kvarstår.			
✓ Vanliga papperskorgar byts ut till solcellsdrivna komprimerande papperskorgar med hjälp av klimatinvesteringsmedel.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Totalt har 20 nya solcellsdrivna komprimerande papperskorgar placerats ut på strategiska platser så som välbesökta parker.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

● Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till målet genom delta i detaljplaneprocessen och på så sätt säkerställa effektiva och snabba remissförfaranden. Arbetet genom ett gott samarbete med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden för att i tidigt skede hitta lämpliga platser för nya parker, gruppbestäder, servicebestäder och förskolor. Stadsdelsnämnden strävar ständigt efter att initiera och utveckla nya former av samarbete och dialog med stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden. Det sker bland annat genom nätverkande och att vara en aktiv och drivande part inom lokalutveckling och stadsmiljöfrågor.

LSS-bostäder

Nämnden har en målsättning att inrätta nya grupp- eller servicebostäder i samband med nybyggnationsprojekt som bedöms lämpliga. Förvaltningen har bedömt att det finns stora svårigheter med den tidigare målsättningen att inrätta en ny LSS-bostad varje år, med anledning av de höga kostnaderna. Nämnden har därför tackat nej till två gruppboendestäder i blivande bostadsrättsföreningar på grund av höga kostnader. Istället planerar nämnden att fokusera på att etablera LSS-boenden i hyresbostäder och i och med det har det inte färdigställts några LSS-bostäder under 2017. Detta beror bland annat på att det byggs få hyresrätter i stadsdelsområdet och att de planerade Stockholmshusen inte är anpassade för LSS-bostäder.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Antal färdigställda bostäder med särskild service (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	0			7	0	tas fram av nämnden	2017
Analys Förvaltningen har som planerat inte färdigställt någon bostad med särskild service under 2017.							
Antal påbörjade bostäder med särskild service (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	12			0	0	tas fram av nämnden	2017

Nämndmål:

Stadsdelsnämnden är en aktiv part i all stadsutveckling

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Stadsdelsnämnden kan tidigt uppmärksamma behovet av både förskoleplatser och bostäder med särskild service. Det leder till att personer med funktionsnedsättning får en lämplig bostad i stadsdelsområdet och antalet förskoleplatser motsvarar invånarnas behov.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Förvaltningen bevakar kontinuerligt möjligheterna att skapa bostäder med särskild service både i befintliga lokaler samt nyproduktion.	2017-01-01	2018-12-31	
Analys Förvaltningen har bevakat möjligheten att tillskapa bostäder med särskild service i samband med nybyggnation av bostäder i stadsdelsområdet genom att föra dialog med exploateringskontoret i samband med markanvisning.			
Stadsdelsnämnden har en tät dialog med stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden för att tillgodose behovet av nya förskolor.	2017-01-01	2018-12-31	
Analys Förvaltningen har varit en aktiv part i detaljplaneprocessen och på så sätt arbetat för att uppmärksamma övriga parter om behovet av förskoleplatser. Arbetet med att uppdatera och förbättra prognoserna för behov av förskoleplatser i stadsdelsområdet har fortgått under året.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla

● Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet bland annat genom parklekarnas och den öppna fritidsverksamhet för barn och unga inom stadsdelsområdet som har ett varierat utbud av aktiviteter.

Förvaltningen har under 2017 fortsatt driva det utvecklingsarbete som påbörjades 2016. Syftet med utvecklingsarbetet har varit att undersöka hur en fritidsverksamhet kan utformas så att den både tilltalar en bred grupp ungdomar och har ett tydligt preventionsperspektiv som bidrar till att öka tryggheten och minska den psykiska ohälsan och användningen av alkohol, tobak och droger bland flickor och pojkar i stadsdelsområdet. I och med att stadsdelsområdet står inför en stor ökning av antalet ungdomar är arbetet prioriterat i det lokala utvecklingsprogrammet.

En del av utvecklingsarbetet bestod av en organisationsförändring som sammanförde relevanta funktioner på en gemensam enhet. Den 1 juli trädde förändringen i kraft och den nya enheten ung fritid bildades på avdelningen för samhällsplanering. Enheten ung fritid består av fem huvudsakliga verksamheter: ungdomsmottagning (som drivs i samarbete med landstinget), preventionssamordning, ungdomsgårdar, fältförlagd verksamhet samt parklekar (som drivs på entreprenad). Utvecklingsarbetet har fortgått under året och fick mer kraft i och med organisationsförändringen. Under hösten genomfördes en kompetensutvecklingssatsning för anställda inom fritidsverksamheterna och fältverksamheten för att skapa samsyn inför den nya verksamhetsinriktningen. Riktlinjer för den nya verksamheten togs fram och ska implementeras 2018.

En utökning av fälttjänsterna gjordes och det är numera fem fältassistenter.

I det tidigare utredningsarbetet framkom behovet av att stärka samverkan med civilsamhället och därför genomfördes en workshop tillsammans med aktörer från civilsamhället med rubriken "Hur samarbetar vi för att ge unga en meningsfull fritid?" i maj. Genom ett närmare samarbete mellan förvaltningen och föreningslivet kan unga få tillgång till ett större utbud av fritidsverksamheter i sin helhet. Ett 30-tal deltagare från 12 lokalt förankrade föreningar och nätverk deltog i mötet. Mötet var mycket uppskattat och resulterade i nya kontakter. Enheten ung fritid har under hösten samarbetat med ett flertal av de medverkande föreningarna för att skapa verksamhet för unga. Exempelvis har ett välfungerande samarbete mellan fritidsverksamheterna och hemgården Midsommargården etablerats men även andra föreningar har erbjudit aktiviteter i samarbete med enheten ung fritid.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andelen ungdomar (10-17 år) som upplever att de har tillgång till meningsfulla idrotts- och	79,91 %	81,79 %	79,14 %	78,47 %	80 %	78 %	2017

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
fritidsaktiviteter							
Analys							
Stadsdelsrådets skolelever i åldrarna 10-17 år har besvarat en enkät med frågor om bland annat deras fritidsaktiviteter. Av 1 548 svarande elever är 80 % nöjda eller mycket nöjda med tillgången till meningsfulla idrottsaktiviteter. Av de svarande är pojkar mer nöjda (82 %) än vad flickorna är (78 %). Den totala andelen nöjda ungdomar har ökat något från föregående år och är i nivå med 2015 års resultat. Flickors upplevda nöjdhet är lägre än pojkars men ligger i linje med stadens sammanräknade resultat. Indikatorns målpuffyllelse är 99,98 % vilket gör att den markeras som gul trots ett mycket högt resultat.							

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Kommunstyrelsen ska i samarbete med stadsdelsnämnderna fördela demokratistöd till organisationer som arbetar med lokalt demokratiarbete (1.5)	2017-01-01	2017-12-31	

Nämndmål:

Alla invånare i stadsdelsområdet, med prioritering av ungdomar, har fritids- och kulturaktiviteter utifrån behov och önskemål

Uppfylls helt

Förväntat resultat

Ungdomar upplever att de fritidsaktiviteter som förvaltningen erbjuder motsvarar deras behov och önskemål.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Förvaltningen ska anordna aktiviteter för barn och unga på skolloven. Aktiviteterna ska fokusera på att särskilt nå grupper som inte nås av ordinarie fritidsverksamheter.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys			
Ungdomsgårdarna och ungdomscaféet erbjuder särskilda aktiviteter under samtliga skollov, bland annat utflykter, sportaktiviteter och naturupplevelser. Under sommaren arrangerades även en mängd andra lovaktiviteter för unga. Bland annat genomfördes två dagkollon tillsammans med konsthallen Färgfabriken, en konstnär från Maretopia och Nätverket för nyanlända arkitekter där unga fick lära sig att rita, konstruera och bygga flottar i trä. I parklekarna erbjuder den lokala föreningen LOS Fruängen förutsättningar för spontanidrott under sommarlovet. Under skolloven har ungdomsgården i Fruängen arrangerat lovaktiviteter för barn och unga med funktionsvariation, bland annat utflykter, matlagning och pyssel. Verksamheten är mycket välbesökt och uppskattad.			
Förvaltningen ska utifrån identifierade behov och prioriteringar utveckla fritidsverksamheter/mötesplatser för ungdomar.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys			
Utvecklingsarbetet har fortlöpt under året. Den planerade organisationsförändringen är genomförd och utvecklingsarbetet kunde därmed intensifierats under hösten efter att ha varit vilande under sommaren. Vid verksamhetsårets slut är arbetet i full gång och kommer att fortsätta kommande verksamhetsår.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande

Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till målet genom att fördela arrangörstöd och verksamhetsbidrag till lokala föreningar som arrangerar kulturevenemang i stadsdelsområdet. Riktlinjerna för arrangörstöd och verksamhetsbidrag har reviderats under året bland annat i syfte att tydligare följa upp hur bidragen fördelas utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Den öppna fritidsverksamheten och parklekarna i stadsdelsområdet erbjuder möjligheter till eget skapande för barn och ungdomar.

Under hösten 2017 medverkade stadsdelsförvaltningen till att arrangera lokala teaterföreställningar med Kretsteatern vid Telefonplan, i samarbete med Stadshuset Kulturteatern, Midsommargården och stadsbiblioteket. Föreställningarna ”Skandal”, ”One legged man” och Da Da Da berörde ämnena jämställdhet/normkritik, funktionsnedsättning respektive barnperspektiv. Stadsdelsförvaltningen bidrog med resurser för genomförandet i form av lokalkostnader, planering och marknadsföring.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel ungdomar (10-17 år) som upplever att de har tillgång till meningsfulla kulturaktiviteter	75,63 %	78 %	74 %		73 %	73 %	2017
Analys Stadsdelens skolelever i åldrarna 10-17 år har besvarat en enkät med frågor om bland annat deras möjlighet att delta i kulturaktiviteter, såsom musik, teater, sång, bild, låna böcker. Av 1 502 svarande elever är 76 % nöjda eller mycket nöjda med tillgången till meningsfulla kulturaktiviteter. Av de svarande är pojkar mer nöjda (78 %) än vad flickorna är (74 %).							

Nämndmål:

Varje barn får under sin förskoleperiod möta och själv prova olika former av kultur

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Varje barn får under sin förskoleperiod möta och själv prova olika former av kultur och skapande i enlighet med den plan som förskolan tar fram.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Barn i förskolan som varit med om två professionella kulturmöten under året.	2017-01-01	2017-12-31	
Förskolan utformar en plan för vad ett barn bör få erfarenhet av och prova under sin förskoleperiod vad gäller kultur och skapande.	2017-01-01	2017-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämndens mål, indikatorer, aktiviteter samt den kompetensutveckling och det kvalitets- och utvecklingsarbete som pågår inom äldreomsorgen bidrar till att nå stadens mål om att alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet.

Livskvalitet och nöjdhet

Maten och måltiden har stor betydelse för brukarnas välbefinnande och nöjdhet med verksamheten. Under 2017 har äldreomsorgens verksamheter därför haft särskilt fokus på maten, måltiden och munhälsan. Äldreomsorgens dietist har genomfört utbildningsinsatser och gett handledning kring kost, nutrition och att skapa en trevlig måltidssituation. Även biståndshandläggarna har tillsammans med dietisten arbetat fram vilka frågor som bör ställas kring nutrition i samband med biståndsbedömningen.

Nya regler för nutrition har tagits fram och förankrats i verksamheterna. Kvalitetshöjande insatser har gjorts för att lyfta maten och måltidens betydelse t.ex. genom att anordna temavecka och matfestival på Fruängsgården och Seniorhälsans matgrupp på Trekantens servicehus. Kvalitetsarbetet kring maten och måltiden fortsätter under 2018.

Stimulansmedlen för ökad bemanning har särskilt används till kvalitetshöjande insatser i äldreomsorgens verksamheter, såsom att skapa en meningsfull dag med aktiviteter, utevistelse och social gemenskap för de äldre.

På helgerna har ungdomar kommit till vård- och omsorgsboendena och deltagit i aktiviteter med de boende. Feriearbetarna som varit i äldreomsorgens verksamheter under sommaren har varit uppskattade av både brukarna och personalen. Äldreomsorgen har under året deltagit i stadens samverkansprojekt med arbetsförmedlingen gällande unga IT-vårdar.

Äldreomsorgen har ett välorganiserat och brett utbud av verksamheter som erbjuder aktiviteter, dagsutflykter, kultur och gemenskap, som vänder sig till alla äldre i stadsdelsområdet. Seniorhälsans aktiviteter på servicehusen och träfflokaler har under året varit välbesökta och uppskattade. Pensionärsorganisationernas aktiviteter på servicehusen och mötesplatserna har också bidragit till de äldres hälsa och välbefinnande.

Trygghet och delaktighet

Hemtjänsten har fortsatt arbeta med att öka kontinuiteten genom att bemanningen planeras så att brukaren får hjälp av samma personal så långt som möjligt, vilket bidrar till att öka tryggheten. Ramtid har införts som syftar till att öka brukarnas inflytande i planeringen och utförandet av insatserna.

Hemtjänstens demensgrupp har kunnat erbjuda de äldre ökad trygghet i hemmet. De särskilda ”demensmedlen” har använts för fortsatt utveckling och ökad kompetens i verksamheten.

Samverkan med biståndshandläggare, landstingets akutsjukvård, vårdcentralerna och primärvårdsrehabiliteringen har fortsatt. Prioriterade målgrupper för samverkan är svårt sjuka äldre och personer med demenssjukdom.

Från januari 2017 har äldreomsorgen deltagit som en av pilotstadsdelarna i projektet ”Tryggt mottagande i hemmet” som syftar till att göra hemgången från slutenvård och korttidsboende så trygg som möjligt. Sedan starten i januari har 37 personer fått insatsen ”Tryggt mottagande”. Brukarna och anhöriga har uttryckt att man känner sig trygg med insatsen. Projektet finansieras och följs upp av äldreförvaltningen och fortsätter 2018.

Utveckling av teamarbetet, kontaktmannaskapet och genomförandeplanen har fortgått vid äldreomsorgens verksamheter för att säkerställa en trygg och personcentrerad vård och omsorg, där den äldre är delaktig. Utgångspunkten är att personalen arbetar utifrån ett rehabiliterande synsätt, så att den äldre kan bibehålla sina funktioner och leva ett självständigt liv.

Anhöriga har erbjudits att delta i anhöriggrupper, hembesök och råd och stöd av anhörigkonsulent samt inbjudits till föreläsningar.

Hälso- och sjukvård

Äldreomsorgens hälso- och sjukvård ska vara av god kvalitet, trygg, säker och förebyggande. Förebyggande insatser och åtgärder genom riskbedömningar har genomförts, där de boende på servicehus och vård- och omsorgsboende erbjudits individuella riskbedömningar för fall, undernäring, trycksår samt munbedömning. Årsmålen för riskbedömningarna har uppfyllts förutom för munbedömningen. Journalgranskningar och uppföljning av hälso- och sjukvårdsinsatser har genomförts kontinuerligt av MAS och äldreomsorgens processledare med särskilt fokus på den palliativa vården och nutritionsprocessen.

Utvecklingsarbete inom e-hälsoområdet som bland annat omfattar dokumentation, kvalitetsregister, nationell patientöversikt (NPÖ) och digitala stödsystem har fortgått under året.

Rättssäker och likställig biståndsbedömning

Biståndshandläggarna skriver utredningar i stadens kartläggnings- och bedömningsinstrument vilket ger ett allsidigt underlag för beslut.

Beställarenheten äldre har arbetat med att säkerställa rättssäkerheten och likställdheten i myndighetsutövningen genom bland annat utbildningsinsatser inom yrkesområdet via äldreförvaltningen, ökat stöd av biträdande enhetschefer, utveckling av stöddokument och utökning av antalet ärendegenomgångar. Enhetens organisation innebär att biståndshandläggarna går in i varandras ärenden och därmed kan stödja varandra i bedömningar och även ökar likställdheten i myndighetsutövningen.

Beställarenheten äldre beviljades fortsatta medel för utveckling av demenskompetensen och multiprofessionellt arbetssätt, där samverkan har utvecklats med minnesmottagningen på Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge kring personer med demenssjukdom.

Enheten har arbetat med vårdplaneringar via skype och har under 2017 kunnat genomföra ett antal videovårdplaneringar med flera sjukhus.

De större hemtjänstutförarna i stadsdelsområdet har inbjudits till regelbundna dialogmöten.

Biståndshandläggningen ska vara jämställd och jämlik. En intervjuguide har tagits fram som stöd i utredningsarbetet där vikten av att ställa könsneutrala och jämställda frågor tas upp.

Beställarenheten äldre har genomfört stadens utbildning för HBTQ-diplomering och blivit diplomerad.

Beställarenheten äldre deltog i Goda Exempelmässan i maj med sitt utvecklingsarbete kring HBTQ och jämställdhet.

Uppsökande verksamhet

Under 2017 har äldreomsorgen haft en arbetsgrupp med uppdrag att hitta former för ett

uppsökande arbete utifrån ett folkhälsoperspektiv. Utgångspunkten har varit att fokusera på de äldres boendesituation. Målsättningen är att försöka nå ut med information till dem som kan behöva se över sitt boende och ge dem information om de möjligheter som finns att påverka sin boendesituation. Arbetsgruppen har bjudit in företrädare för anhörigstöd, hemtjänst och vårdcentraler från stadsdelen. Arbetsgruppen kommer fortsätta under 2018.

Den uppsökande verksamhet som brukar genomföras av anhörigkonsulenterna, till sammanboende äldre där någon av dem fyller 80 år, har inte kunnat genomföras på grund av att uppdaterade gaturegister saknats. Detta åtgärdades i slutet av året och den uppsökande verksamheten kan återupptas av anhörigkonsulenterna under 2018.

Kompetensutveckling

Två prioriterade områden för fortsatt kompetensutveckling har under året varit den palliativa vården/vård i livets slutskede och demensvården.

Totalt har 40 palliativa ombud utbildats i team inom vård- och omsorgsboende och servicehus samt inom hemtjänsten i teamsamverkan med primärvården. Även biståndshandläggarna har fått en utbildning via Palliativt Kunskapscentrum (PKC) i arbetet kring vård i livets slut och hur de som beställare ska arbeta med dessa frågor.

Utbildningsinsatser har genomförts för medarbetarna kring bemötande av äldre med demenssjukdom. Hemtjänstens demensgrupp har gått Silviahemmets utbildning för certifiering under hösten och kommer att certifieras i februari 2018.

Anhörigkonsulenterna har gett stöd till verksamheterna i arbetet med implementeringen av "Stockholms stads program till anhöriga 2017-2020". Arbetet fortsätter under 2018.

Medarbetare har gått webbutbildningen "Stöd till anhöriga och anhörigsamverkan" av Nationellt kompetenscentrum för anhöriga (NKA) .

Kvalitetsobservatörer för uppföljning har utbildats inom äldreomsorgen, hittills två vid hemtjänsten och två vid Fruängsgården.

Medarbetare vid beställarenheten äldre har deltagit i utbildningar via äldreförvaltningen, bl.a. om ramtid och individuppföljning inom hemtjänsten, om rättshaveristiskt beteende, normkritiskt förhållningssätt och diskrimineringsgrunder samt utbildning kring våld i nära relation. Biståndshandläggarna har också genomfört en webbutbildning i våld i nära relation framtagen av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK).

Interna utbildningsinsatser har genomförts av dietist, stöd i dokumentationsarbetet av äldreomsorgens processledare och utbildning kring förflyttningsteknik har genomförts av sjukgymnast. Medarbetare har liksom tidigare år gått stadens undersköterskeutbildning som består av fem utbildningssteg.

Medarbetare har deltagit i det pågående EU-projektet DigIT för ökad kompetens om digitala hjälpmedel och digital teknik.

Uppföljning

Inom äldreomsorgen har verksamhetsuppföljningar, observationer, granskningar och kontroller samt egenkontroller genomförts för att säkerställa att den enskilde får en vård och omsorg av god kvalitet som är personcentrad, trygg och säker. Oanmälda besök har genomförts under kvälls-/och nattetid på vård- och omsorgsboende.

Äldreförvaltningens kvalitetsobservatörer har besökt Fruängsgården.

Beställarenheten äldre har genomfört individuppföljningar vars syfte är att säkerställa att den enskildes behov tillgodoses och att de beviljade insatserna har utförts.

Sammanfattningsvis visar uppföljningen att äldreomsorgens verksamheter håller en god kvalitet.

Staden har genomfört brukarundersökning för dagverksamhet och Socialstyrelsen för hemtjänst, servicehus och vård- och omsorgsboende. Enhetscheferna har tillsammans med medarbetarna gått igenom resultaten för att se vad som behöver förbättras och utvecklas inom sina respektive verksamheter. De äldre känner sig trygga och nöjda med äldreomsorgens insatser. Fortsatta förbättringsområden är maten och måltiden, aktiviteter och utevistelse.

Boendeplanering

Det finns en överkapacitet av servicehuslägenheter och vård- och omsorgsboende. I december var det 33 tomma servicehuslägenheter på Fruängsgårdens servicehus och åtta på Trekantens servicehus. På vård- och omsorgsboende som drivs i egen regi stadsdelen har det varit ett 20-tal tomma platser/lägenheter, varav 16 platser stängdes fr.o.m. april på Fruängsgårdens vård- och omsorgsboende. En översyn av boendena har påbörjats där förvaltningen avser att presentera åtgärder och förslag som syftar till att äldreomsorgens resurser används på bästa möjliga sätt för att komma verksamheterna och de äldre till del.

En upprustning av restaurangen på Fruängsgårdens servicehus genomfördes under hösten.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel boende på vård- och omsorgsboende som upplever att måltiden är en trevlig stund på dagen 	57 %	58 %	56 %		71 %	71 %	2017
Analys 57 procent av de boende har svarat att de upplever att måltiden är en trevlig stund på dagen. Årsmålet har inte uppfyllts. Under 2017 har alla verksamheter haft fokus på maten och måltiden. Flera utbildningsinsatser och kvalitetshöjande insatser har genomförts. Förbättringsarbetet kring maten och måltiden är fortsatt prioriterat 2018. Svarefrekvensen var ca 51 procent.							
Andel omsorgstagare som upplever att de kan påverka hur hjälpen utförs i äldreomsorgen 	78 %				84 %	84 %	2017
Analys 78 procent av omsorgstagarna inom äldreomsorgen har svarat att de upplever att de kan påverka hur hjälpen utförs. Totalt för staden 79 procent. Årsmålet har inte uppfyllts för 2017. Enheternas arbete fortsätter med att utveckla kontaktmannaskapet, temaarbetet, genomförandeplanerna och en flexiblare hemtjänst med ramtid för ökat inflytande och delaktighet. Svarefrekvensen var 60 procent.							
Andel personer som får en daglig utevistelse - vård- och omsorgsboende 	51 %	54 %	49 %		55 %	55 %	2017
Analys 51 procent av de boende har svarat att de upplever att möjligheten att komma utomhus är bra. Årsmålet har inte uppfyllts. Nöjdheten med utevistelsen har dock ökat jämfört med 2016, då 47 procent av de boende var nöjda. Svarefrekvensen var 51 procent.							
Andel trygga omsorgstagare i äldreomsorgen 	85 %				84 %	83 %	2017

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Analys 85 procent av omsorgstagarna i äldreomsorgen har svarat att de känner sig trygga. Årsmålet har uppfyllts. Totalt för staden 87 procent. Svarsfrekvensen var 60 procent.							
Andelen nöjda omsorgstagare äldreomsorgen	86 %				84 %	84 %	2017
Analys 86 procent av omsorgstagarna inom äldreomsorgen har svarat att de är nöjda. Årsmålet har uppfyllts. Totalt för staden 86 procent. Svarsfrekvensen var 60 procent.							
Antal personal en hemtjänsttagare med minst två besök om dagen möter under en 14-dagarsperiod	10,8				10	Max 10 personer	2017
Analys Indikatorn mäter antal personal en hemtjänsttagare i ordinärt boende med minst två besök om dagen möter under 14-dagarsperiod. Resultatet visar på ett genomsnitt på 10,8 personal.							

Nämndmål:

Äldre får insatser av god kvalitet som erbjuder delaktighet och stärker förmågan att leva värdigt och självständigt

Uppfylls helt

Förväntat resultat

Äldre ska vara nöjda med äldreomsorgen och tycka att de är delaktiga och kan påverka planeringen och utformningen av sin äldreomsorg.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Äldre ska inbjudas att delta i matgrupper.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys På Trekantens servicehus har Seniorhälsan två matlagingsgrupper.			
Äldre ska inbjudas till fokusgrupper för synpunkter och delaktighet kring olika utvecklingsområden inom äldreomsorgen.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Äldre har inbjudits till fokusgrupp om frågor kring äldreomsorgens information. En informationsfolder om olika boendeformer har tagits fram. Förvaltningen har också inhämta synpunkter från pensionsorganisationerna inför start av ett aktivitetscenter vid Axelsbergs seniorboende. Utveckling av informationen och den uppsökande verksamheten fortgår 2018.			
Äldreomsorgens "ombud" i verksamheterna ska erbjudas kompetensutveckling.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Kompetensutveckling, handledning och nätverksträffar har erbjudits till äldreomsorgens olika ombud, t.ex. till palliativa ombuden, kostombuden och anhörigombuden.			
Äldreomsorgens medarbetare ska erbjudas kompetensutveckling inom områdena kost och nutrition av dietist.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys All omvårdnadspersonal inom särskilda boendeformer har fått en basutbildning kring mat och måltiden. Äldreomsorgens			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
dietist har genomfört utbildningsinsatser och inbjudit kostombuden till regelbundna möten. Detta fortsätter under 2018.			
✓ Äldreomsorgens medarbetare ska genomföra webbutbildningarna om demens.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Merparten av äldreomsorgens medarbetare har genomfört webbutbildningen demens ABC och flera även demens ABC+. Målsättningen är att alla medarbetare ska genomföra webbutbildningarna inom demensområdet för att kvalitetssäkra demenskompetensen. Utbildningarna fortgår under 2018.			

Nämndmål:

Äldre som bor på särskilda boendeformer får en god hälso- och sjukvård som är trygg, säker och förebyggande

● Uppfylls helt

Förväntat resultat

De äldre som bor på vård- och omsorgsboende och servicehus samt de som bor i socialpsykiatrisk gruppboende ska få en trygg och säker hälso- och sjukvård. Att årsmålen för riskbedömningarna uppfylls.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
◆ Andel boende som erbjuds munbedömning, enligt ROAG.	81,77 %			68,04 %	90 %		2017
Analys Boende på servicehus och vård- och omsorgsboende erbjuds en munhalsbedömning, en förebyggande riskbedömning, enligt metoden/instrumentet ROAG (Revised Oral Assessment Guide) och som registreras i Senior Alert. Ca 82% har fått en munhalsbedömning 2017, vilket är en ökning jämfört med 2016. Årsmålet har dock inte uppfyllt. Enheternas arbetet med detta är fortsatt prioriterat.							
● Andel boende som erbjuds riskbedömning för fall.	91,4			83	90 %		2017
Analys Boende vid vård- och omsorgsboende och servicehus erbjuds riskbedömning för fall. Fallriskbedömning görs enligt metoden/instrumentet Downton Fall Risk Index och registreras i SeniorAlert. Årsmålet har uppfyllts.							
● Andel boende som erbjuds riskbedömning för trycksår.	90,6			83	90 %		2017
Analys För bedömning av den boendes risk för att utveckla trycksår används metoden/instrumentet Modifierad Norton skala samt registreras i SeniorAlert. Årsmålet har uppfyllts.							
● Andel boende som erbjuds riskbedömning för undernäring.	90,6			80	90 %		2017
Analys För att förebygga undernäring erbjuds den boende en riskbedömning som görs enligt metoden/instrumentet MNA, Mini Nutritional Assessment samt registreras i SeniorAlert. Årsmålet har uppfyllts.							

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
✓ Särskild uppföljning av trycksår ska genomföras och rapporteras månadsvis till MAS.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Den särskilda uppföljningen har genomförts och enheterna har rapporterat månadsvis till medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS.			
✓ Verksamheternas sjuksköterskor ska erbjudas sårvårdsutbildning.	2017-01-01	2017-12-31	
✓ Verksamhetschef ska säkerställa att en vårdplan upprättas för vård i livets slut vid väntat dödsfall.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys MAS och äldreomsorgens processledare har kontinuerligt följt upp journalerna för samtliga avlidna. Journalgranskning har genomförts av den palliativa vården. Utvecklingsarbetet kring den palliativa vården fortsätter 2018.			
✓ Verksamhetschef ska säkerställa att registrering genomförs i BPSD-registret.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys BPSD-utbildning har erbjudits under hösten. Äldreomsorgens processledare fortsätter att stödja verksamheternas arbete med BPSD-registret.			

KF:s inriktningsmål:

2. Ett klimatsmart Stockholm

Vision 2040 Ett Stockholm för alla: "Naturens stillhet nära storstadens intensitet utmärker Stockholm. Smarta lösningar gör det enkelt för alla stockholmare att leva miljövänligt. Utan att äventyra förutsättningarna för framtida generationer växer staden med människan som utgångspunkt och med respekt för naturens gränser."

Stadsdelsnämnden har formulerat sex nämndmål som bidrar till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål om ett klimatsmart Stockholm. Hur nämnden har bidragit till att uppfylla inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet. Nämnden bedömer att samtliga tillhörande nämndmål och fem av sex mål för verksamhetsområdet har uppfyllts under året.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.1 Energianvändningen är hållbar

■ Uppfylls inte

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till målet genom att arbeta kontinuerligt med miljöåtgärder i verksamheterna i syfte att minska energiförbrukningen och den negativa påverkan på miljön. Nämnden bedömer att målet inte har uppnåtts.

Nämnden tilldelades klimatinvesteringsmedel 2017 och samtliga cirka 70 förskolor har nu uppdaterat kylar, frysar, torkskåp, tvättmaskiner, torktumlare och diskmaskiner med nya miljövänliga alternativ. Även gammal storköksutrustning med hög energiförbrukning har bytts ut till nya energieffektiva dito. Vid upprustning av och nya investeringar i nämndens verksamheter beaktas en låg energiförbrukning alltid som en viktig aspekt. Nämnden har

genom tilldelade klimatinvesteringsmedel bytt ut befintlig inomhusbelysning till LED-paneler på omkring 10 förskolor och belysning i stadsdelsområdets parker för att minska energianvändningen.

Nämnden har även tilldelats klimatinvesteringsmedel för att byta ut vanliga papperskorgar mot så kallade Big Belly. Fördelen med Big Belly är att de är komprimerande, vilket innebär att de rymmer mer avfall och på så sätt minskar antalet tömningar vilket i sin tur leder till färre klimatpåverkande utsläpp.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Köpt energi (GWh)	3,5 GWh			3,5 GWh	2,05 GWh	1835 GWh	2017
Analys Hägersten-Liljeholmen är ett stadsdelsområde som växer snabbt och där antalet kvadratmeter lokaler ständigt ökar, inte minst inom förskolan. Att minska energiförbrukningen totalt samtidigt som nämndens verksamheter växer är mycket svårt. Periodens utfall 2017 är detsamma som för året innan, vilket tyder på att den totala energiförbrukningen per kvadratmeter lokaler troligen minskar. Under 2017 har även stora investeringar gjorts för att byta ut vitvaror och belysning som har hög energiåtgång mot mer energisnåla alternativ. Satsningen väntas ge resultat under 2018.							

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter bedrivs med en tydlig miljömedvetenhet och är energieffektiva

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Stadsdelsnämnden kommer närmare målet i miljöprogrammet om att minska energianvändningen i den egna verksamheten med minst tio procent till år 2020.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Regelbundet byta ut äldre vitvaror och belysning mot mer energieffektiva alternativ.	2017-01-01	2018-12-31	
Analys Nämnden har med klimatinvesteringsmedel bytt ut energikrävande vitvaror i förskolor och andra verksamheter mot energieffektiva och miljövänliga alternativ.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till målet genom att följa förvaltningens resepolicy vilket innebär att miljöanpassade transportmedel, såsom att resa kollektivt med tåg eller buss, ska användas i första hand. Det finns totalt 18 bilar inom förvaltningen, tre av dessa är elbilar och 13 är miljöbilar. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Under 2017 har även 20 stycken elcyklar köpts in för att minska användandet av bil i tjänst.

Ett antal yrkesgrupper med verksamheter spridda över en stor del eller hela stadsdelsområdet har tillfrågats om möjligheten att använda elcykel. I dagsläget använder fältassistenter och vissa förskolechefer elcykel istället för bil för att ta sig runt i stadsdelsområdet. Även personal inom äldreomsorgens hemtjänst har fått tillgång till elcyklar. Förvaltningen bedömer att det finns fler vinster än miljömässiga med elcyklar då det bidrar till en god arbetsmiljö och är en hälsofrämjande aktivitet. Satsningen kommer att utvärderas under andra halvan av 2018.

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter använder i första hand miljöanpassade transporter

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Stadsdelsnämndens transporter sker med miljövänliga fordon enligt nämndens resepolicy.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Ersätta befintliga bilar då avtalet löper ut under året, med elbilar där det är möjligt.	2017-01-01	2017-12-31	
Genom informationsinsatser säkerställa att de enheter som berörs tankar förnyelsebart drivmedel när detta finns att tillgå på tankstationerna.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Informationsinsatser har genomförts två gånger under året. Rapporter har lämnats till miljöförvaltningen två gånger under året.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till målet genom att relevanta funktioner och medarbetare har god kunskap om ekosystemtjänster och dagvattenhantering i urban miljö. En bred miljömedvetenhet genomsyrar planeringen när förvaltningen arbetar med drift- och skötsel frågor av park- och grönområden. Även när nämnden arbetar tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och trafiknämnden för att utveckla och rusta upp parker- och grönområden är miljöperspektivet tydligt. Nämnden arbetar för att uppmärksamma behovet av nya grönområden vid exploatering och ny bebyggelse i stadsdelsområdet genom att vara aktiva i detaljplaneprocessen. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens parker har höga rekreativvärden och en rik biologisk mångfald

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Miljöprogrammets mål om att ekosystemtjänster ska främjas i stadsutveckling för att bidra till en god livsmiljö uppnås.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Öka parkingenjörernas kunskap om ekosystemtjänster och dagvattenhantering.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Parkingenjörerna har deltagit i ett av staden arrangerat seminarium om dagvattenhantering och en föreläsning om ekosystemtjänster vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till målet genom att fortsatt arbete med att säkerställa att nämndens alla lokaler har möjlighet till matåtervinning. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts. Alla nya förskolor byggs idag med möjlighet till matåtervinning. En översyn av befintliga förskolelokaler har gjorts under året för att kartlägga vilka lokaler som enkelt kan förses med kärl för återvinning och vilka som är i behov av ombyggnation för att möjliggöra matåtervinning. Arbetet görs i samarbete med Stockholm Vatten och Avfall. Förvaltningen har varit behjälplig i arbetet med att anordna uppsamlingsplatser för julgranar, även detta i samverkan med Stockholm Vatten och Avfall.

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter minskar sin resursförbrukning och mängden avfall

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Det finns kärl för matåtervinning i samtliga av stadsdelsnämndens lokaler.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Sätta in kärl för matåtervinning i de av nämndens lokaler där det inte redan finns.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Under året har ett flertal av nämndens lokaler fått möjlighet till att sortera matavfall. Aktiviteten har inte gått att genomföra i samtliga lokaler, eftersom det på vissa platser saknas förutsättningar. Det gäller exempelvis lokaler som ligger i bostadsrättsföreningar som inte erbjuder insamling av matavfall, eller där utformningen av lokalen är sådan att ett införande av matåtervinning skulle innebära stora ingrepp i lokalen.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.5 Stockholms miljö är giftfri

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till stadens mål bland annat genom att inom nämndens förskolor genomföra åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola, ha en relativt hög andel ekologiska livsmedel i nämndens verksamheter som hanterar livsmedel, samt att arbeta för ökad medvetenhet och kunskap om Byggvarubedömningen. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Nämnden har deltagit i en pilotstudie tillsammans med kemikaliecentrum som syftar till att undersöka och utvärdera hur en kemikaliesmart förskola kan se ut. I pilotstudien kartläggs inomhusmiljön i tre förskolor i stadsdelsområdet, Hamngården, Korpen och Hovet. Studien utreder också om kemikaliesmarta materialval är mer kostsamma och mer tidskrävande än andra material. Projektet fortsätter under 2018.

Stadsdelsnämnden beställer i huvudsak större entreprenader av stadens egna bolag, vilket gör att kravet på Byggvarubedömningen uppfylls. I de projekt där stadsdelsnämnden hyr förskolelokaler i bottenvåningen på bostadshus finns i byggskedet ett nära samarbete med ansvarigt byggbolag. I det samarbetet har nämnden varit tydlig med vilka miljökrav som ställs på ytskikt och fast inredning i förskolorna. Förvaltningen har även fört diskussioner gällande miljökrav i samband med parkinvesteringar.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel av stadens förskolor som har genomfört alla åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola	100 %			100 %	85,71 %	95%	2017
Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	100 %			100 %	100 %	75%	2017
Analys Stadsdelsnämnden beställer i huvudsak större entreprenader av stadens egna bolag, vilket gör att kravet på byggvarubedömningen uppfylls.							
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totala värdet av inköpta måltider och livsmedel	52,97			42,05	44 %	40%	2017

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter är kemikaliesmarta

 Uppfylls helt

Beskrivning

Vid beställning, upphandling och byggande av förskolor använder stadsdelsnämnden aktuell forskning för att bygga så kemikaliesmarta förskolor som möjligt.

Förväntat resultat

Stadsdelsnämndens förskolor har låg andel kemikalier i ytskikt och fast inredning.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Ställa krav på byggbolag att använda miljövänliga alternativ vid nyproduktion av förskolor.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Nämnden ställer alltid krav att byggvarubedömningen eller likvärdigt system används vid nyproduktion av förskolor. Förvaltningen har i de fall det varit möjligt verkat för andra materialval än gummiassfalt på lekytor.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till målet genom att säkerställa att förvaltningens lokaler har en god luftkvalitet, bland annat genom att samla in protokoll för obligatorisk ventilationskontroll (OVK-protokoll) från fastighetsägare. OVK-protokollen rapporteras in till miljöförvaltningen årligen av verksamheten och nämnden ser till att eventuella felaktigheter åtgärdas. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Nämndmål:

Inomhusmiljön i stadsdelsnämndens verksamheter är sund

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

OVK-protokollen rapporteras in till miljöförvaltningen årligen. Eventuella felaktigheter åtgärdas.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Uppföljning av luftkvalitet.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Nämnden följer kontinuerligt upp aktuella ventilationskontroller (OVK) som utförs av fastighetsägaren för att säkerställa att förskolorna har en god luftkvalité inomhus.			

KF:s inriktningsmål:

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Vision 2040 Ett Stockholm för alla: Stockholm är nytänkandets centrum i världen. Det gynnsamma innovationsklimatet får företag och människor att blomstra. Näringslivets mångfald och det livslånga lärandet ger alla stockholmare frihet att följa och förverkliga sina

drömmar. Stockholm är en central nod i ett globalt nätverk av framgångsrika städer. En stad i världen, men också en världens stad som attraherar internationella entreprenörer, studenter och besökare."

Stadsdelsnämnden har formulerat fyra nämndmål som alla bidrar till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål om ett ekonomiskt hållbart Stockholm. Hur nämnden har bidragit till att uppfylla inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet. Nämnden bedömer att samtliga tillhörande nämndmål och mål för verksamhetsområdet har uppfyllts under året.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion

● Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål genom att samverka med högskolor och universitet i regionen inom områdena förskola, socialtjänst, äldreomsorg och administration i syfte att stärka kopplingen mellan verksamhet, praktik, utbildning och forskning. I första hand riktar sig detta mål till utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden och nämnden formulerar därför inga egna nämndmål. Nämnden bedömer att målet för verksamheten har uppnåtts.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad

● Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till målet genom att samarbeta med Stockholm Business Region med ambitionen att hitta nya former för dialog och samverkan med lokala näringslivet. Arbetet med att utveckla och hitta former för hur näringslivsrådet skulle kunna se ut har fortlöpt. Förvaltningen har deltagit i Stockholm Business Regions nätverk för stadsdelar för erfarenhetsutbyte och mer information om stadsdelsnämndens uppdrag. En representant från förvaltningen har under året medverkat i styrelsearbetet för Liljeholmens företagsgrupper. Lokala företagargrupper deltar i samverkansforum gällande trygghet. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Nämndmål:

Stadsdelsnämnden har god samverkan med det lokala näringslivet

● Uppfylls helt

Förväntat resultat

Att stadsdelsförvaltningen har etablerade kontakter med det lokala näringslivet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att ge individuellt stöd och insatser till de personer som saknar egen försörjning och som ansöker om ekonomiskt bistånd. Stödet syftar till att den enskilde ska bli självförsörjande och är anpassat efter den enskildes försörjningshinder. Stadsdelsnämnden bedömer att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet har uppnåtts mot bakgrund av att underliggande nämndmål bedöms som uppfyllt samt då sex av de sju indikatorerna har uppnåtts helt.

Andelen personer av stadsdelsområdets befolkning som uppbär ekonomiskt bistånd har minskat sedan 2014. Det faktiska antalet hushåll har ökat något och har legat runt 460 hushåll under 2017. Andelen vuxna med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd har minskat något sedan 2016. Det är en större andel män som har ett långvarigt bidragstagande än kvinnor i stadsdelsområdet.

Av de personer som uppbär ekonomiskt bistånd är den största gruppen arbetslösa med eller utan ersättning från a-kassa eller Försäkringskassa. Personer som är arbetssökande hänvisas till stadens Jobbtorg för att erbjudas stöd i arbetssökandet samt eventuella insatser för att öka anställningsbarheten. Gruppen nyanlända med behov av försörjningsstöd har ökat och omfattar i november 2017 26 bidragshushåll.

I syfte att öka anställningsbarheten hos långvariga bidragstagare erbjuds olika typer av arbetsmarknadsåtgärder såsom Stockholmsjobb (kommunal visstidsanställning) och offentligt skyddad anställning (OSA). Anställningar med Stockholmsjobb görs i samarbete med arbetsförmedlingen och Jobbtorget och detta samarbete har inte fungerat tillfredsställande vilket har medverkat till att årsmålet inte har kunnat uppfyllas.

Den näst största gruppen bidragstagare i stadsdelsområdet är personer som är sjukskrivna med eller utan ersättning från Försäkringskassan. Förvaltningens samarbete med konsultläkare har fortsatt under 2017 i syfte att öka möjligheterna till självförsörjning för personer med långvariga sjukskrivningar. Konsultläkaren har psykiatrisk kompetens och har i uppdrag att träffa socialsekreterare och vid behov även sökande inför en eventuell ansökan om sjukersättning hos Försäkringskassan. Det finns tillgång till arbetsträning i egen regi.

Den tredje största gruppen bidragstagare har socialmedicinska skäl för sitt bidragsbehov vilket inte sällan innebär en missbruksproblematik. Enheten för ekonomiskt bistånd samarbetar med förvaltningens vuxenenhet som erbjuder stöd och behandling till personer med missbruk. Målet med rehabiliteringen är att personen ska bli fri sitt missbruk och på sikt kunna stå till arbetsmarknadens förfogande.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel personer som har ekonomiskt bistånd i förhållande till	0,76 %	0,92 %	0,74 %	0,78 %	0,81 %	1,7 %	VB 2017

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
♀ befolkningen							
Analys	Andelen försörjningsstödstagare i befolkningen har sjunkit och är nu nere på den lägsta nivån sedan värde på indikatorn började registreras 2009. En större andel av stadsdelsbefolkningens män är bidragstagare än kvinnorna.						
● Andel vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	0,53 %	0,58 %	0,47 %	0,57 %	0,56 %	1,1 %	VB 2017
Analys	Andelen vuxna med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd har sjunkit under 2016 och 2017. Andelen män är högre än andelen kvinnor.						
■ Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	5 st	5 st	0 st	16 st	22 st	850 st	VB 2017
Analys	Att genomföra en anställning på ett stockholmsjobb bygger på ett relativt komplicerat samarbete mellan enheten för ekonomiskt bistånd, Jobbtorget och arbetsförmedlingen. Enheten för ekonomiskt bistånd har under våren remitterat kandidater till Stockholmsjobb till Jobbtorget i Skärholmen för matchning. Samarbetet med Jobbtorg har inte fungerat helt tillfredsställande under sommaren. Arbetet med att få ut fler försörjningsstödstagare till Stockholmsjobb har fortsatt under hösten men årsmålet uppnås ej.						
● Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	20 st	8 st	12 st	20 st	20 st	500 st	VB 2017
Analys	Årsmålet uppnås. Fler kvinnor än män har fått del av praktikplatserna.						
● Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	335			270	300 st	8 500 st	2017
Analys	Utöver de 335 platserna för sommarjobb har förvaltningen erbjudit 48 platser för feriearbete på jullovet.						
● Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	42			45	15 st	900 st	VB 2017
Analys	Framförallt Omsorgsvårdar är en anställningsform som fungerar bra i verksamheterna utifrån upplägget med praktik, möjligheter till utbildning parallellt med anställning och som en kvalitetshöjning i verksamheten. Omsorgsvårdar kan utgöra en bra grund för vidare rekryteringar.						
● Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	335 st	156 st	179 st	267 st	300 st	8 500 st	2017
Analys	943 ungdomar i stadsdelsområdet har ansökt om sommarjobb. 335 av dessa ungdomar har fått sommarjobb. Under jullovet arbetade ytterligare 46 ungdomar.						
Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse				
✓ Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden stärka arbetet med kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden för att öka delaktigheten och den ekonomiska jämställdheten i staden.	2017-01-01	2017-12-31					

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Analys			
Kvinnor som står lång från arbetsmarknaden och som uppbär försörjningsstöd uppmärksammas och erbjuds insatser i egna arbetsmarknadsåtgärder, genom jobbtorg eller ges stöd av konsultläkare.			

Nämndmål:

Invånarna i stadsdelsområdet är självförsörjande

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Andelen invånare i stadsdelsområdet som uppbär ekonomiskt bistånd ska minska. Vid mätningen för tertial 2, år 2016, låg indikatorn på 0,82 procent.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Avdelningen för social omsorg ska använda de arenor för samverkan som erbjuds inom ramen för FINSAM och aktivt medverka för att ta fram projektidéer inom FINSAM.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys			
Enheten för ekonomiskt bistånd har under 2017 medverkat till att ett projekt inom FINSAM kommer att startas.			
Förvaltningen prioriterar ungdomar som har funktionsnedsättning till feriearbete.	2017-01-01	2018-12-31	
Analys			
De ungdomar som i sin ansökan om sommarjobb uppger att de har ett funktionshinder prioriteras. De ungdomar som vars behov av sommarjobb utifrån funktionshinder som lyft upp av socialtjänsten prioriteras			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.4 I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet

 Uppfylls helt

Analys

Arbetet med att personal ska ha adekvat utbildning och möjlighet att kompetensutvecklas i arbetet pågår ständigt. Nämnden har utöver tidigare planerad kompetensutveckling ansökt om medel från Kompetensutvecklingssatsningen och planering för de beviljade satsningarna har pågått under året. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Nämndmål:

Medarbetarna erbjuds möjlighet till kompetensutveckling

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

All tillsvidareanställd personal har adekvat utbildning för sin befattning och har möjlighet att kompetensutvecklas.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidrag till att kommunfullmäktiges inriktningsmål har uppnåtts. Nämnden har haft en ekonomi i balans och har arbetat kontinuerligt under året för att resurserna ska användas väl med fokus på resultat och effekter för våra invånare.

Nämnden har bidragit till kommunfullmäktiges mål genom att se till så att nämndens verksamheter har rymts inom fastställd budget.

Utfallet för helåret före resultatöverföringar visar ett underskott med 9,0 mnkr mot budget. Efter resultatöverföringar och begärda budgetjusteringar redovisas ingen avvikelse mot budget.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %			99,93 %	100 %	100 %	VB 2017
Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100,5 %			99,6 %	100 %	100 %	VB 2017
Nämndens prognossäkerhet T2	0 %			0 %	+/- 1 %	+/- 1 %	2017

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter har en långsiktigt hållbar ekonomi

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Verksamheterna bedrivs på ett kostnadseffektivt sätt.

Analys

Utfallet för helåret före resultatöverföringar visar ett underskott med 9,0 mnkr mot budget. Efter resultatöverföringar och begärda budgetjusteringar redovisas ingen avvikelse mot budget.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Öka chefernas kunskap om månadsuppföljningar och prognossäkerhet.	2017-01-01	2017-12-31	

KF:s inriktningsmål:

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Vision 2040 Ett Stockholm för alla: "Ingenstans är demokratin mer vital än i Stockholm.

Stockholmarna är delaktiga i stadens utveckling och känner samhörighet med sin stad. Deras engagemang tas tillvara och ger riktning åt framtiden. Stockholm är ett föredöme i skyddet av de mänskliga rättigheterna. Lika rättigheter och stora möjligheter kommer alla till del i en stad tillgänglig för alla.”

Stadsdelsnämnden har formulerat tio nämndmål som alla bidrar till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål om ett demokratiskt hållbart Stockholm. Hur nämnden har bidragit till att uppfylla inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet. Nämnden bedömer att fem av åtta inriktningsmål för verksamheten har uppfyllts och tre uppfylls delvis. Målet *Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor* har uppfyllts delvis. Stadsdelsnämnden har formulerat tio nämndmål som alla bidrar till att uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål om ett demokratiskt hållbart Stockholm.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till kommunfullmäktiges mål genom att arbeta med jämställdhetsintegrering, främst genom den lokala handlingsplanen för jämställdhetsintegrering 2016-2018.

Arbetet med jämställdhetsintegrering har skett på alla enheter inom varje respektive verksamhetsområde. Enheterna har arbetat med att alla brukare och invånare, oavsett kön, ska ha tillgång till de resurser som individen har behov av och undersökt hur exempelvis beviljade insatser skiljer sig mellan pojkar och flickor, kvinnor och män. Verksamheterna har arbetat med könsuppdelad statistik i de fall sådan funnits tillgänglig och jämställdhetsanalyser har gjorts då det bedömts som relevant. Under året har nätverksträffar arrangerats för avdelningen för social omsorg och äldreomsorg, uppstarten av nätverket för förskoleavdelningen avstannade tyvärr på grund av svårigheten att finna tider när medarbetare kan lämna ordinarie verksamhet. Träffarna har bestått av erfarenhetsutbyten och föreläsningar och har varit uppskattade.

Enheterna inom verksamhetsområdet social omsorg har bland annat arbetat med att använda strukturerade bedömningsmallar för en jämställd resursfördelning. Beställarenheten funktionsnedsättning har i samarbete med Ersta Sköndal Bräcke Högskola låtit studenter granska och analysera biståndsbedömningen ur ett genusperspektiv. Lärdomar från projektet har spridits inom nämndens verksamhetsområden för att inspirera till nya sätt att arbeta med jämställdhet i praktiken. Beställarenheten inom äldreomsorgen har tagit fram en intervjuguide som används som stöd i utredningsarbetet. Intervjuguiden är framtagen för att betona vikten av att ställa könsneutrala och jämställda frågor i utredningsarbetet.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm	2017-01-01	2017-12-31	
Analys			
Programmet för ett jämställt Stockholm antogs i december 2017. Arbetet med att etablera rutiner för jämställdhetsanalyser			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
har påbörjats och stadens vägledning för jämställdhetsanalys i beslutsunderlag används i detta.			

Nämndmål:

Parkerna i stadsdelsområdet är jämställda

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Nya parker i stadsdelsområdet planeras med ett tydligt jämställdhetsperspektiv.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Kunskapen om jämställd parkplanering förbättras hos stadsdelsnämndens parkingenjörer.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Parkingenjörerna har under året deltagit i seminarium om jämställda lekmiljöer. Jämställdhet är ett perspektiv som alltid bevakas och beaktas i planering av nya parker och lekmiljöer.			

Nämndmål:

Stadsdelsnämnden fördelar makt och resurser jämställt

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

En ökad kunskap om fördelning av resurser.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Alla enheter deltar vid jämställdhetsföreläsningar och jämställdhetsnätverk som arrangeras under året.	2017-01-01	2017-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

 Uppfylls delvis

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom ett aktivt arbete för att vara en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor. Under året har en utbildning om samverkan och APT erbjudits till chefer och fackliga företrädare, i samarbete med Personalstrategiska avdelningen och Kommunal. Arbetet med att sänka sjukfrånvaron är i fortsatt fokus, och två omgångar av arbetsmiljöutbildningen med en ny leverantör har genomförts. Medarbetarenkäten har genomförts och resultaten diskuterats på arbetsplatsträffar. Handlingsplaner har tagits fram på många enheter, men saknas vid några enheter. Inför 2018 års medarbetarenkät kommer processen att förtydligas, i syfte att få en bättre uppföljning.

Stadens personalpolicy implementeras och kommuniceras i ett tidigt skede genom den introduktionsutbildning som genomförs två gånger per år. Den ligger också till grund för det

dagliga arbetet med HR-relaterade frågor i verksamheterna. De policyer och riktlinjer som ingår i personalpolicyn diskuteras även kontinuerligt i samband med arbetsplatsträffar och chefsforum.

Nämnden bedömer att målet delvis har uppnåtts.

Grundfrågan om förskolans kompetensförsörjning och pedagogernas arbetsmiljö är fortsatt mycket aktuell och något som förvaltningen och förskolan prioriterar högt.

Ett exempel på hälsofrämjande arbete är ett träningsprojekt inom äldreomsorgen. Vid åtta tillfällen har ett urval medarbetare som är 55 år eller äldre, deltagit i gruppträning ledd av sjukgymnaster. Alla deltagare fick vid avslut ett anpassat träningsprogram för fortsatt egen träning. Deltagarna har varit positiva och uttryckt att de gärna fortsätter i träningsgrupp. Träningen har gett mätbara positiva effekter på medarbetarnas hälsa.

Hemtjänsten deltar i ett forskningsprojekt om fysisk och psykisk belastning inom hemtjänsten, som bedrivs vid Karolinska Institutet, Centrum för Arbets- och miljömedicin.

Nämnden bedömer att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och underliggande nämndmål delvis har uppnått under året.

Arbetsmiljö

Stadsdelsförvaltningens enheter har arbetat på många olika sätt för att erbjuda en god arbetsmiljö ur fysiskt och psykosocialt perspektiv. Ett systematiskt arbetsmiljöarbete och delaktighet har varit viktiga faktorer för att i samverkan skapa bra arbetsförhållanden och trivsel. Arbetsmiljöutbildning för chefer och skyddsombud har genomförts med ca 40 deltagare. Medarbetarenkäten, medarbetarsamtal och skyddsronder har bidragit till att identifiera brister och ge underlag för åtgärder. Ergonomiska åtgärder har gjorts både avseende hjälpmedel och kunskap. Personalförstärkning har gjorts och arbetsfördelning har setts över vid behov. Hälsokontroll för nattpersonal har gjorts. Kompetensutveckling och handledning bidrar till en bättre arbetsmiljö. Likaså likvärdig behandling av alla medarbetare, ökade kunskaper om bemötande, värdegrundsarbete och arbete med jämställdhet och mångfald.

Medarbetarna har uppmuntrats till fysisk aktivitet bland annat genom hälsocoacher, promenadgrupper, stegtävling, STAR-aktiviteter, friskvårdstimme och friskvårdssubvention.

Återhämtning underlättas på vissa arbetsplatser genom massagestol, stresshanteringskurs och mindfulnessaktiviteter. Frisknärvaro har uppmärksamats. Hälsoprofilbedömning har erbjudits.

Handlingsplanen för socialsekreterare och biståndshandläggares arbetsituation

Stadens handlingsplan för socialsekreterare och biståndshandläggares arbetsituation från 2016 syftar till att anställda inom socialtjänsten och äldreomsorgen ska ges goda förutsättningar att utöva sitt arbete i enlighet med professionellt kunnande, yrkesetik och med lagstiftningens intentioner. De anställdas förutsättningar att utföra sitt arbete är avgörande för kvaliteten på verksamheternas tjänster.

När arbetet med att implementera handlingsplanen startade 2016 hade förändringar redan gjorts på flera enheter inom förvaltningen rörande områden som aktualiserats i handlingsplanen. Flera enheter hade introduktionsprogram för nyanställda och erbjöd nyanställda mentorer. Arbetsledningen hade utökats med fler biträdande enhetschefer och

enhetschefer till stöd för socialsekreterare och biståndshandläggare. På många håll i organisationen var personalgrupperna stabila och arbetsbelastningen rimlig och det fanns former för fungerande systematisk ärendehandledning. Utifrån detta valde styrgruppen att inrikta arbetet mot de områden som tas upp i aktivitetsplanen. Varje enhet identifierade ett antal områden som man ansåg behövde utvecklas eller förstärkas och för dessa områden togs aktiviteter på enhetsnivå fram. Många enheter har arbetat vidare med frågor rörande fortbildning och specialistutbildning, förfinat sina introduktionsprogram och där det inte redan funnits skapat rutiner för medhandläggarskap. Avdelningarna för social omsorg och äldreomsorgen har skapat en gemensam struktur för att erbjuda fler platser för verksamhetsförlagd utbildning (praktik) för socionomstudenter. Den enkätundersökning som löpande sker av socialsekreterarnas och biståndshandläggarnas arbetssituation följs upp på enhetsnivå. Några enheter har låg svarsfrekvens men strävar efter att öka denna. I maj 2017 planerades en gemensam konferens för alla socialsekreterare, biståndshandläggare och chefer med handlingsplanen som tema. Utifrån det rådande budgetläget med akuta problem, främst inom individ- och familjeomsorgen genomfördes konferensen men med ett modifierat innehåll. Förvaltningen ser över nyttjandet av lokalerna i förvaltningshuset i syfte bland annat för att skapa mer utrymme för de enheter som har svårt att tillhandahålla bra arbetsplatser åt alla handläggare.

Kompetensutveckling

Att alla medarbetare har rätt kompetens är en förutsättning för kvalitet i verksamheten och bidrar till en god arbetsmiljö för alla. Introduktionsprogram för nyanställda ger en gemensam bas att stå på.Handledning har också inneburit kompetensutveckling. Individuella kompetensutvecklingsplaner i linje med verksamhetens behov har utarbetats för alla medarbetare.

Kompetensutvecklingssatsningar:

Förskola:

Har genomfört flera kompetensutvecklingsinsatser för medarbetarna under året, dels lokalt och dels tillsammans med övriga stadsdelsområden. En lokal grundutbildning till barnskötare, fortbildning för barnskötare med äldre utbildning, fortbildning för barnskötare till förskollärare, föreläsningar om barns språkutveckling, att bli genuskreativ, hjärt- och lungräddning, läsecirklar. Dessutom sker samverkan med läroanstalter om utbildningar och seminarier. Under sommaren gjordes en stor kompetenssatsning med Stockholms Universitet och Stockholms stad under ett par dagar kring aktuella teman för förskolan.

- Kompetensutveckling barnskötare med äldre utbildning, 46 personer
- Kompetensutveckling förskollärare med äldre utbildning, 22 personer
- Grundutbildning barnskötare, 30 personer
- Leda digitaltutveckling för förskolans ledning, 43
- Mat och måltider för alla som arbetar i köken i stadsdelens förskolor

Social omsorg:

- En omfattande utbildningssatsning för alla medarbetare i utförarverksamheterna inom funktionshinder och socialpsykiatri. Medel beviljades till utbildningar utifrån fyra teman; mänskliga rättigheter och normkritiskt arbete, kost och måltid, demenssjukdomar och ledarskap. Under året har förvaltningen planlagt

utbildningsinsatsen som genomförs från hösten 2017 och under hela 2018.

- En spetsutbildning för socialsekreterare inom Familjerätten Sydväst. Utbildningen pågår
- En specialistutbildning i återfallsprevention för socialsekreterare inom Vuxenheten. Utbildningen genomfördes hösten 2017.
- En utbildning för erfarna socialsekreterare inom barn – och ungdomsenheten med inriktning mot systemiskt familjearbete. Utbildningen sker i samarbete med Skärholmens SDF och startade höstterminen 2017.

Äldreomsorg:

- Utbildning av 40 palliativa ombud med spetskompetens i palliativ vård inom vård- och omsorgsboende, servicehus och hemtjänsten. Utbildningsinsatsen genomfördes i två omgångar. Vård- och omsorgsboende och servicehus under våren 2017 och hemtjänsten i teamsamverkan med primärvården och primärvårdrehabiliteringen under hösten 2017.
- Föreläsningar om bemötande av personer med demenssjukdom för alla medarbetare inom äldreomsorgen. Föreläsningarna genomfördes under hösten 2017, där totalt ca 260 medarbetare deltog.
- Silviahems-certifiering av hemtjänstens demensenhet. Genom certifieringen får hemtjänstens demensenhet en tydlig och strukturerad arbetsmodell som säkerställer och bidrar till att utveckla hemtjänstens demenskompetens och verksamhetens kvalitet. Utbildningen påbörjades under hösten 2017 och certifiering kommer att ske den 19 februari 2018. 12 medarbetare har deltagit i utbildningsinsatsen.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Aktivt Medskapandeindex +Q ₁	79	77	80	78	83	83	2017
Index Bra arbetsgivare +Q ₁	78				83	83	2017
Index Psykosocial arbetsmiljö +Q ₁	77				78	fastställs 2017	2017
Sjukfrånvaro +Q ₁	8,6 %	6,1 %	8,9 %	8,3 %	7 %	tas fram av nämnden	VB 2017
Sjukfrånvaro dag 1-14 +Q ₁	2,7 %	2,8 %	2,3 %	2,7 %	2,5 %	tas fram av nämnden	VB 2017

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken.	2017-01-01	2017-12-31	
Socialnämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna kartlägga aktuella utbildningsnivåer bland anställda inom LSS-verksamheter.	2017-01-01	2017-12-31	
Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska intensifiera arbetet med att skapa trygga anställningar och goda arbetsvillkor genom att minimera användningen av allmänna visstidsanställningar i yrkeskategorier där denna anställningsform är frekvent.	2017-01-01	2017-12-31	

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens medarbetare är professionella, engagerade och har en god arbetsmiljö

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Delaktighet och ett bra arbetsklimat finns på nämndens arbetsplatser. Engagerade chefer och medarbetare bidrar till bra verksamhet och en god arbetsmiljö. Dialog om arbetsmiljö och verksamhet förs på arbetsplatsträffar och i samverkansgrupper. Kvinnors långtidssjukfrånvaro närmar sig männens lägre värde. Medarbetarnas arbetsvillkor förbättras och engagemang och trivsel ökar, vilket ger bättre resultat i medarbetarenkäten. Indikatorerna under 4.2 används för uppföljning av det förväntade resultatet.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Procentuell andel medarbetare som har en ofrivillig deltidsanställning	0,6				0,5		VB 2017

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Alla enheter ska utifrån medarbetarenkätens resultat göra en handlingsplan, som åtgärdas och följs upp under året.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Handlingsplaner har tagits fram på många enheter, men saknas vid några enheter. Inför 2018 års medarbetarenkät kommer processen att förtydligas, i syfte att få en bättre uppföljning			
Allmän visstidsanställning ska användas i minskad omfattning.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Anställningsformen allmän visstidsanställning behöver minska i högre utsträckning.			
Andelen timavlönade medarbetare ska minska.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Arbetet med att minska andelen timanställningar behöver intensifieras.			
Avdelningarna social omsorg och äldreomsorg ska genomföra en gemensam konferens i syfte att synliggöra enheternas arbete med handlingsplanen för att förbättra arbetssituationen för	2017-01-01	2017-12-31	

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
socialsekreterare och biståndsbedömare och sprida goda exempel.			
Analys En konferens genomfördes den 18 maj 2017.			
✓	Enheterna ska i VB 2017 redovisa arbetet utifrån förvaltningens jämställdhets- och mångfaldsplan.	2017-01-01	2017-12-31
Analys Arbetet diskuteras i samband med arbetsplatsträffar.			
✓	Nyrekrytering av deltidsanställda ska endast ske efter noggrant övervägande.	2014-01-01	2017-12-31
Analys Behovet av deltidsanställning prövas inför varje nyrekrytering.			
✓	Utbildning i kompetensbaserad rekrytering ska genomföras.	2017-01-01	2017-12-31
Analys Utbildningar har genomförts och fler planeras för 2018.			
✓	Verktyg och rutiner för arbetsmiljöarbete ska förbättras och göras kända.	2017-01-01	2017-12-31
Analys Årshjul för Systematiskt arbetsmiljöarbete har tagits fram och kommer att implementeras under 2018. Arbetsmiljöutbildningar för chefer och skyddsombud har genomförts vid två tillfällen.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

◆ Uppfylls delvis

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till målet genom att aktivt arbeta för att leva upp till mänskliga rättigheter och genom att motverka diskriminering. Nämnden har följt upp och analyserar förekomsten av diskriminering genom brukar- och medarbetarenkät, för analys av vissa enkäter se indikatorerna nedan. I verksamheterna har ett aktivt bemötandearbete bedrivits där värdegrund och allas likas värde diskuterats, bland annat på APT. Stadsdelsnämndens förskolor har arbetat kontinuerligt med likabehandlingsplaner med syfte att främja likabehandling, jämställdhet och förebygga kränkningar. Beställarenheten äldre har arbetat kontinuerligt med att medvetandegöra medarbetarnas syn- och tankesätt kring HBTQ-frågor och har tagit fram en ny könsneutral intervjuguide.

Nämnden har arbetat med att stärka ungas organisering bland annat genom projektet ”Utvärdering av digitala verktyg för ungas inflytande” som slutfördes under året i samarbete med Älvsjö stadsdelsnämnd. Syftet med projektet var att genom fokusgrupper bestående av unga utvärdera ett antal redan existerande digitala inflytandeverktyg från andra kommuner. Målet var att skapa en bild av vad ett digitalt inflytandeverktyg för just unga bör innehålla och ge ett första underlag för hur staden kan arbeta med att stärka ungas möjlighet att göra sin röst hörd.

De öppna fritidsverksamheterna har under året arrangerat aktiviteter för enbart flickor. Medarbetare inom den öppna fritidsverksamheten och fältassistenter har under året deltagit i

stadens och andra aktörers seminarier och utbildningar kring antirasism och mänskliga rättigheter.

Stadsdelsnämnden har under året arbetat för att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter och det normkritiska perspektivet i verksamheterna genom utbildningsinsatser. Flera verksamheter har genomfört kompetenshöjande insatser för att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter och diskriminering för såväl personal som brukare.

Utifrån lagen om de nationella minoriteterna har arbetet med att informera dem om deras rättigheter genom det dagliga mötet fortsatt, i annonser och på stadens webbplats. Speciella mötesplatser för finska seniorer har anordnats och en finsk avdelning finns på en av stadsdelsnämndens förskolor.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har samarbetat med Skärholmens och Älvsjö stadsdelsnämnder för att tillgodose minoritetsgruppens rättigheter. De medel som klustret har disponerat under 2017 har använts till olika finskspråkiga aktiviteter som till exempel karaoke, bussutflykter och firandet av finska högtider.

Nämnden bedömer att inriktningsmålet för verksamheten delvis har uppnåtts.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel brukare i dagverksamhet för äldre som inte upplever diskriminering	94 %			98 %	98 %	Öka	2017
Analys I stadens brukarundersökning för dagverksamhet finns fråga om diskriminering, som lyder "Upplever du att du under det senaste året diskriminerats i kontakt med verksamheten". Resultatet för brukarundersökning 2017 visar att 94 procent svarat nej. Årsmålet har inte uppfyllts för 2017. Resultat för staden 95 procent. Svarsfrekvensen var 59 procent.							
Andel brukare inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som inte upplever diskriminering	84 %			85 %	98 %	Öka	2017
Analys Andelen som inte upplever diskriminering har sjunkit något från 85% till 84%. Årsmålet är högt satt vid en tidpunkt då det saknades information från tidigare mätningar.							
Andel brukare inom socialpsykiatri som inte upplever diskriminering	92 %			87 %	98 %	Öka	2017
Andel brukare som inte upplever diskriminering inom förskolan och familjedaghem	98 %			98 %	98 %	Öka	2017

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-programmet i Stockholms stad	2017-01-01	2017-12-31	Avvikelse
Analys			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Med de verktyg förvaltningen har i dag, med kvantitativa brukarundersökningar har förvaltningen inte förutsättningar att göra dessa uppföljningar.			
Stadsdelsnämnderna ska utbilda och säkerställa kompetens om rasism och diskriminering hos chefer och personal som möter invånare. Kommunstyrelsen ska bistå i detta arbete med utgångspunkt i ECCARS tiopunktsprogram	2017-01-01	2017-12-31	
Analys			
Chefer och medarbetare inom ett flertal verksamhetsområden har deltagit i stadens utbildningar och seminarier.			

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter utgår från mänskliga rättigheter, är fria från diskriminering och alla som kommer i kontakt med nämndens verksamheter bemöts likvärdigt

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Alla som har kontakt med förvaltningens verksamheter bemöts med kunskap och respekt.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Förvaltningen ska i befintliga öppna verksamheter för barn och unga erbjuda mötesplatser/forum särskilt riktade till flickor och hbtq-personer.	2017-01-01	2017-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit med att uppfylla kommunfullmäktiges mål genom att barnperspektivet uppmärksammas i alla de ärenden där barn direkt eller indirekt berörs. Stadsdelsnämnden bedömer att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet har uppnåtts mot bakgrund av att underliggande nämndmål bedöms som uppfyllt.

Enheterna inom avdelningen för social omsorg har ett barnperspektiv i all myndighetsutövning som direkt eller indirekt berör barn. Arbeta med att implementera socialförvaltningens stödmaterial kring barnkonsekvensanalyser pågår. Barnkonsekvensanalyser kommer att användas i beslut och bedömningar som starkt påverkar barnen, exempelvis beslut kring boende. Bidragshushåll med barn har i år beviljats extra bistånd för att möjliggöra sommaraktiviteter i enlighet med kommunfullmäktiges beslut. Som tidigare år har föräldrar med barn erbjudits möjlighet till fyra veckors ledighet från arbetsökande aktiviteter under sommaren med hänsyn till barnets bästa.

Barn- och ungdomsenheten har fortsatt sitt arbete med Västernorrlandsmodellen. Modellen innebär att barn som varit aktuella på enheten intervjuas i syfte att ta tillvara på barnets

erfarenheter och syn på sin tidigare kontakt med enheten. Barn- och ungdomsenheten har arbetat med resultatet av intervjuerna och erfarenheterna ligger till grund för enhetens vidare utvecklingsarbete vad gäller att förstärka barnperspektivet. Vidare har barn- och ungdomsenheten satsat på att utveckla och förbättra samtalsmetodiken med barn och ungdomar genom att erbjuda socialsekreterare utbildning i barnsamtal samt ungdomssamtal.

Socialsekreterargruppen på vuxenenheten har ett pågående arbete med att stärka barnperspektivet och att synliggöra barnen i vuxenutredningarna. Vuxenenheten har använt metoddagar för att diskutera barnperspektivet som motivator för positiva förändringar för den vuxnes situation med beroendeproblematik samt ta fram rutiner för hur eventuell oro kring barn ska hanteras på enheten. Andelen utredningar där barnets perspektiv synliggörs ökar i vuxenutredningar. Enheten utreder även föräldrars eventuella beroendeproblematik på uppdrag av barn- och ungdomsenheten.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Kommunfullmäktige beslutade om Program för barns rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022 den 11 december 2017. Rutiner kommer att utarbetas under 2018. Ett metodmaterial för barnkonsekvensanalys, dialog och barnchecklista i stadsbyggnadsärenden togs dessutom fram av stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden, kulturnämnden och trafiknämnden i november 2018. Materialet kommer att tillämpas i stadsdelsnämndens handläggning från och med 2018.			
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Kommunfullmäktige beslutade om Program för barns rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022 den 11 december 2017. Rutiner kommer att utarbetas under 2018. Ett metodmaterial för barnkonsekvensanalys, dialog och barnchecklista i stadsbyggnadsärenden togs dessutom fram av stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden, kulturnämnden och trafiknämnden i november 2018. Materialet kommer att tillämpas i stadsdelsnämndens handläggning från och med 2018.			

Nämndmål:

Stadsdelsnämndens verksamheter beaktar barnperspektivet och uppfyller de krav som anges i FN:s barnkonvention

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Stadsdelsnämndens verksamheter tar tillvara barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention. Barnens synpunkter och behov är synliga i alla beslutsunderlag som berör barn.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Avdelningen social omsorgs myndighetsutövande enheter ska se över och vid behov utarbeta rutiner och samverkansformer för att säkerställa att barnets perspektiv och barnperspektivet synliggörs i utredningar och insatser.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Socialtjänstens myndighetsutövande enheter uppmärksammar barnperspektivet i alla ärenden som direkt eller indirekt berör			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
barn. För att säkerställa att så sker i alla ärenden får vuxenheten, enheten för ekonomiskt bistånd och beställarenheten för funktionsnedsättning i uppdrag att i sina tertiärrapporter och verksamhetsberättelser redogöra för hur arbetet enligt barnkonventionens intentioner fortgår, vilka rutiner som finns och hur man följer upp att dessa efterlevs.			
Socialtjänstens myndighetsutövande enheter uppmärksammar barnperspektivet i alla ärenden som direkt eller indirekt berör barn. För att säkerställa att så sker i alla ärenden får enheterna i uppdrag att i sina tertiärrapporter och verksamhetsberättelser redogöra för hur arbetet enligt barnkonventionens intentioner fortgår, vilka rutiner som finns och hur man följer upp att dessa efterlevs.	2017-04-21	2018-12-31	
Analys Enheterna arbetar med att ta fram rutiner för att säkerställa barns delaktighet vid utredningar och uppföljning av insats. Socialförvaltningen har ett pågående arbete med att ta fram stödmaterial för barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor. Under året deltar flera av de myndighetsutövande enheterna aktivt i att lämna synpunkter till socialförvaltningen för att ge så bra förutsättningar som möjligt till ett kvalitativt bra metodstöd.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld

 Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till att uppfylla stadens mål genom att samtliga verksamheter arbetar för att uppmärksamma våld i nära relation. Stadsdelsnämnden bedömer att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet har uppnåtts mot bakgrund av att underliggande nämndmål bedöms som uppfyllt samt då en av de tre indikatorerna har uppnåtts helt. Rörande två indikatorer saknas tillförlitliga mätningar. Våldsutsatta barn eller vuxna eller personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas på ett professionellt sätt av förvaltningens medarbetare.

Samtliga enheter inom socialtjänst och äldreomsorg har utformat enhetsmål kring att upptäcka och motverka våld i nära relation, vilket medför en ökad medvetenhet och kunskap om relationsvåld och om hur den enskilde kan få stöd i sin situation. Inom de myndighetsutövande enheterna används standardiserade bedömningsinstrument och utredningsstöd som Initial bedömning vid nybesök rörande ekonomiskt bistånd och ASI i missbruksutredningar. Dessa instrument innehåller frågor om våldsutsatthet och kompletteras vid behov med materialet FREDA-kortfrågor. Medarbetarna deltar i utbildningar rörande våld i nära relation och specialistteamet för våld i nära relation används som kunskapsbas.

Teamet mot våld i nära relationer har nått fler våldsutsatta. Samtliga som har vänt sig till förvaltningen med anledning av våld i nära relation har erbjudits att få träffa socialsekreterare i teamet mot våld i nära relation för utredning av våldet och bedömning av insats utifrån våldet. Vid behov har insats beviljats i form av skyddat boende och/eller insats i form av kontakt med stödperson i teamet. För våldsutövande har möjlighet till förändringsarbete erbjudits i form av samtal om våld där ansvar för våld samt alternativ till våld tas upp.

Barn- och ungdomsenheten rådgör med Barnahus för planering och bedömning när det gäller ärenden där det förekommer våld. Barn och ungdomar som upplevt eller bevittnat våld har erbjudits stöd bland annat i form av Trappansamtal.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation					80 %	Tas fram av nämnden	2017
Analys Tillförlitlig mätmetod saknas varför något värde på indikatorn inte kan anges. Under 2018 kommer berörda enheter att kartlägga utbildningsläget och tillse att de som saknar utbildning i frågan får detta.							
Andel medarbetare som har genomgått utbildning om att upptäcka våldsutsatthet och konsekvenser av detta inkl särskilt utsatta grupper					80 %	Tas fram av nämnden	2017
Analys Tillförlitlig mätmetod saknas varför något värde på indikatorn inte kan anges. Under 2018 kommer berörda enheter att kartlägga utbildningsläget och tillse att de som saknar utbildning i frågan får detta.							
Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten	124 st	3 %	97 %	96 st	100 st	tas fram av nämnden	2017
Analys Under 2017 har 124 personer (120 kvinnor och fyra män) haft kontakt med förvaltningen rörande behov av stöd eller andra insatser i samband med våld i nära relationer. Av dessa har 25 personer (23 kvinnor och 2 män) placerats i skyddat eller annat boende. Av dessa hade 16 personer ett eller flera barn med sig i placeringen.							

Nämndmål:

Hägersten-Liljeholmen är ett stadsdelområde där ingen behöver vara rädd för våld

Uppfylls helt

Förväntat resultat

Våldsutsatta personer som kommer i kontakt med förvaltningens verksamheter får stöd och skydd utifrån sina behov. Den våldsutsatta möter medarbetare i nämndens verksamheter som har kompetens att uppmärksamma situationen och ge rätt vägledning.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Äldreomsorgens medarbetare ska genomföra webbutbildningen Våld i nära relationer bland äldre.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Samtliga medarbetare inom beställarenheten äldre, 35 medarbetare, har genomfört webbutbildningen Våld i nära relation som tagits fram av i NCK (Nationellt centrum för kvinnofrid), länsstyrelsen och Socialstyrelsen.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla

● Uppfylls helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till att uppfylla kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att erbjuda individuellt anpassade stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. Utförarenheterna inom funktionsnedsättningsområdet har bedrivit ett aktivt utvecklingsarbete kring att öka brukarnas delaktighet och självständighet. Stadsdelsnämnden bedömer att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet har uppnåtts mot bakgrund av att de underliggande nämndmålen bedöms som uppfyllda samt då sju av de nio indikatorerna har uppnåtts helt samt att två har delvis uppfyllts.

Antalet personer som ansöker om insatser med anledning av funktionsnedsättning har fortsatt att öka. Ärendemängden på beställarenheten funktionsnedsättning har ökat med drygt 4 % under 2017. Ökningen av ärenden rör främst funktionsnedsättning vuxna. Målgruppens behov och övriga sociala situation har förändrats över tid. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är vanliga men även missbruksproblematik och andra sociala problem förekommer mer frekvent. Under året har rättspraxis rörande ärenden om personlig assistans förändrats. Detta har skapat oro och osäkerhet både för brukarna men också påverkat handläggningen.

Västertorps dagliga verksamhet inlemmades i enheten Liljeholmens dagliga verksamheter vid halvårsskiftet, i samband med att dåvarande enhetschefen för resultatenheten Västertorps dagliga verksamhet lämnade sin tjänst. Västertorps dagliga verksamhet kvarstår dock som en avgränsad resultatenhet.

Utförarverksamheterna inom funktionsnedsättningsområdet har medverkat i EU-projektet DigIT. Projektet har syftat till att skapa bättre förutsättningar för delaktighet och medbestämmande med hjälp av digital teknik. Verksamheterna har utsett DigIT-ombud som fungerar som förmedlare i personalgrupperna och stödjer användandet av olika digitala kommunikationshjälpmedel. Inköp av iPads har under perioden fortsatt och många av verksamheterna kan nu erbjuda brukarna tillgång till iPads som syftar till att fungera som skriv- och rösthjälpmedel samt möjlighet att använda olika appar som kognitiva hjälpmedel. Dagliga verksamheten Glasade gången har deltagit i projektet Picture My Life som har tagit fram en digital dagbok för brukarna.

De dagliga verksamheterna Steget framåt och Glasade gången har haft en tydlig inriktning mot att de brukare som kan och vill ska närma sig den öppna arbetsmarknaden. Glasade gången har haft ett samarbete kring praktikplatser och subventionerade anställningar med Jobbtorg Stockholm inom ramen för Iwork.

Gröndals servicebostad har samarbetat aktivt med Sveriges Konsumenter och undersöker vilka utmaningar personer med kognitiva funktionsnedsättningar kan möta i handeln. Målet är att brukarna ska bli säkrare som konsumenter genom ökad medvetenhet om sina rättigheter. Verksamheten har deltagit i Stadens Goda exempelmässa. Brukarna har deltagit i framtagandet av en skrift, Konsument Guiden som handlade om hur man ska känna sig tryggare i handeln.

Vidare har utförarverksamheterna haft ett ökat fokus på att erbjuda brukarna fritids- och

kulturaktiviteter särskilt vad gäller hälsofrämjande aktiviteter. Verksamheterna har arbetat med att motivera brukarna till ett mer hälsosamt liv genom bra kost och fysisk aktivitet.

Med stöd av Vuxenskolan har studiecirkel inom gruppbestäderna påbörjats i ämnet "Delaktighet i sikte". Brukarna kommer under tio tillfällen diskutera hur de vill att boendet ska fungera utifrån deras behov av stöd och service.

Beställarenheten funktionsnedsättning har i samarbete med Ersta Sköndal Bräcke Högskola låtit studenter granska och analysera biståndsbedömningen ur ett genusperspektiv. Uppsatsen visade på skillnader i kvinnor och mäns ärenden gällande beslutsfattande och dokumentation på ett sätt som motsvarar resultaten från andra jämförbara undersökningar. På enheten har arbetat en arbetsgrupp med hur utredning och handläggning ska kunna förändras så att omotiverade skillnader utjämnas. Lärdomar från projektet har spridits inom nämndens verksamhetsområden för att inspirera till nya sätt att arbeta med jämställdhet i praktiken.

På initiativ från Funktionshinderrådet genomfördes en sk. insiktsutbildning i november 2017 med deltagare från nämnden, funktionshinderrådet och förvaltningen.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	93 %	96 %	89 %	88 %	90 %	89 %	2017
Analys Förvaltningens utförarenheter arbetar aktivt med bemötandefrågor. Resultatet är en förbättring mot föregående år.							
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	76 %	77 %	76 %	79 %	80 %	77 %	2017
Analys Resultatet är en försämring i förhållande till 2015 och 2016 trots att förvaltningens utförarenheter har ett medvetet utvecklingsarbete som syftar till att öka brukarnas delaktighet, bland annat genom delaktighetmodellen.							
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att stadens inne och utemiljö är tillgänglig och användbar. (Stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	76 %	81 %	70 %	69 %	60 %	tas fram av nämnden	2017
Analys Resultatet är en förbättring i förhållande till 2016. Män är i större utsträckning positiva än kvinnor.							
Andel personer som upplever att de varit delaktiga i upprättandet av genomförandeplaner	80 %	80 %	79 %	78 %	79 %	79 %	2017
Analys Resultatet är en förbättring mot föregående år. Utförarverksamheterna har ett aktivt utvecklingsarbete vad gäller delaktighet							

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
samt arbetar för att anpassa arbetssättet i framtagnandet av genomförandeplaner utifrån den enskildes förutsättningar, bland annat genom att använda digitala hjälpmedel och bildstöd.							
Andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att de har en fungerande bostad (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89 %	93 %	84 %	77 %	83 %	tas fram av nämnden	2017
Analys Resultatet är en stor förbättring mot föregående år. Män är i större utsträckning nöjda än kvinnor.							
Brukarens upplevelse av trygghet - LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	95 %	95 %	96 %	88 %	91 %	91 %	2017
Analys Resultatet är en förbättring i förhållande till föregående år. Trygghetsfrågor hanteras inom delaktighetsmodellen för att verksamheterna ska kunna identifiera förbättringsområden.							
Nöjda brukare - Daglig verksamhet (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89 %	93 %	84 %	88 %	90 %	87%	2017
Analys Resultatet innebär en liten förbättring i förhållande till föregående år. Män är mer nöjda än kvinnor.							
Nöjda brukare - korttidsboende (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	96 %	96 %	100 %	95 %	90 %	90 %	2017
Analys Resultatet har stadigt förbättrats sedan 2014. Kvinnor är något mer nöjda än män.							
Nöjda brukare - LSS-boende, vuxna och barn (Stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	88 %	95 %	83 %	89 %	87 %	87 %	2017
Analys Resultatet innebär en liten försämring i förhållande till föregående år. Män är mer nöjda än kvinnor.							

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Socialnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna göra en översyn av dagliga verksamhetens arbete mot arbetsmarknaden för deltagarna. Där ingår resursfördelningen samt samverkan mellan arbetsrehabiliterande insatser.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Förvaltningen har inte kallats till samarbete i denna fråga.			
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda i vilken form hälso- och sjukvården inom LSS ska bedrivas i staden efter att projektiden går ut	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Frågan är utredd och socialförvaltningen kommer att fortsätta att driva verksamheten.			

Nämndmål:

Kommunikation och information är planerad, medveten, effektiv och tillgänglig för alla

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Andelen invånare som vet var information finns för att komma i kontakt med stadens verksamheter ska öka.

Andelen medarbetare som har tillgång till den information de behöver för arbetet ska öka.

Analys

Informationen på stadens webbplats och stadsdelsförvaltningens sociala medier har uppdaterats kontinuerligt. Ett projekt för att föra över information om förskolorna till en ny mobilanpassad version av funktionen Hitta Service på stockholm.se har inletts, men pausats eftersom projektet dragit ut på tiden på central nivå. Stadsdelsförvaltningens texter och bilder på stockholm.se har granskats när det gäller klarspråk, normkritik och tillgänglighet. Under året har förbättringar genomförts utifrån granskningens resultat.

Inom stadsmiljöavdelningen har information om planerade och pågående upprustningar förbättrats genom mer anslag direkt på den aktuella platsen, för att nå kringboende och förbipasserande så effektivt som möjligt.

Ett arbete för att göra det lättare att hitta relevant intern information för medarbete inom stadsdelsförvaltningen har inletts, via nytt upplägg på intranätsidor och ett nytt internt nyhetsbrev.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Information på jämför service, webb och intranät ska uppdateras kontinuerligt samt ses över en till två gånger per år.	2017-01-01	2017-12-31	

Nämndmål:

Personer med funktionsnedsättning lever ett självständigt liv och deltar på lika villkor i samhället

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Personer med funktionsnedsättning som beviljas stödinsatser av socialtjänsten ska vara nöjda med den insats som beviljats samt uppleva att de kan påverka utformningen av insatsen.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Bedriva verksamhet på eftermiddags/kvällstid för ungdomar 13-17 år med funktionsnedsättning.	2015-01-01	2017-12-31	
Analys Verksamheten har bedrivits under året enligt plan.			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Förvaltningen ska initiera en brukarstyrd tillgänglighetsinventering med syfte att ta reda på hur väl socialtjänsten är tillgänglig för olika typer av funktionsnedsättningar.	2017-01-01	2018-12-31	Avvikelse
Analys Aktiviteten har inte kunnat genomföras som planerat.			
Förvaltningens socialtjänst ska medverka i utvecklingen av ett digitalt kommunikationsstöd för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning. Kommunikationsstödet ska ge barnen större möjligheter att påverka och göra sin röst hörd i utrednings- och uppföljningssamtal.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Beställarenheten funktionsnedsättning har aktivt deltagit i projektet digitalt kommunikationsstöd. Enhetschef deltar i projektets ledningsgrupp och medarbetare deltar i projektets arbetsgrupp.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

 Uppfylles helt

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till målet genom ett långsiktigt arbete för att öka invånarnas inflytande. Nämnden bedömer att målet har uppnåtts.

Lokalt utvecklingsprogram

Stadsdelsförvaltningen har arbetat vidare utifrån det lokala utvecklingsprogrammet (LUP) med fokus på ungas välmående. Inom ramen för detta har nämndens öppna fritidsverksamhet utvecklat tydligare kopplingar mellan ungdoms- och preventionsarbetet, tydligare målstyrning och användning av kunskapsbaserade metoder. Detta beskrevs mer utförligt i anmälningsärendet Ung fritid som togs upp på stadsdelsnämndens sammanträde den 20 april. Utifrån den utpekade inriktningen har stadsdelsförvaltningen genomfört insatser för att stärka kontakterna med föreningsliv och civilsamhälle, i syfte att unga ska ha tillgång till en meningsfull fritid i stadsdelsområdet. Arbetet inleddes med ett dialogmöte i Open Space-format under maj månad. Under sommaren har stadsdelsförvaltningen arrangerat nya typer av aktiviteter för barn och ungdomar, i syfte att bidra till att metodutvecklingen inom fritidsområdet. Detta har skett i samarbete med lokala föreningar och kulturaktörer. Förvaltningen har även deltagit i sommarjobsprojektet #SthlmOp, där ungdomar under handledning av reklambyråer fått arbeta fram idéer om aktiviteter för unga i området, och dessutom utforma strategier för hur aktiviteterna kan marknadsföras. För mer information om utvecklingen av fritidsverksamheter se kommunfullmäktiges mål 1.5.

Ungas inflytande

Hägersten-Liljeholmen har tillsammans med Älvsjö stadsdelsförvaltning bedrivit ett projekt för att testa digitala verktyg för ungas inflytande. Inom ramen för projektet har fokusgrupper genomförts på högstadie- och gymnasieskolor i Älvsjö och Hägersten-Liljeholmen. Projektet finns sammanställt i en slutrapport som visar på att de unga som deltagit i projektet ställer sig positiva att använda sig av digitala inflytande verktyg för att tycka till, men att det i så fall är viktigt att verktyget innehåller annan information som är relevant för unga, exempelvis vad som händer i stadsdelsområdet. En slutsats utifrån rapporten är om ett digitalt verktyg ska tas

fram är det viktigt att detta sker gemensamt inom hela Stockholms stad, då de frågor unga vill tycka till i berör flera nämnder.

Kontakt med stadsdelsnämnden och information om nämndens verksamheter

För att stärka kontakten mellan invånare och förtroendevalda har politikerträffar och dialoger genomförts under året. Den första träffen skedde i Liljeholmen i maj, tillsammans med lokalpolisen i Skärholmen på temat trygghetsfrågor. I oktober bjöd stadsdelsnämnden in till politikerfika på Liljeholmens öppna förskola, där besökarna fick möjlighet att diskutera angelägna lokala utvecklingsfrågor med representanter för nämnden på ett informellt sätt.

Information om stadsdelsnämnden och hur man kan påverka har även spridits i månadsannonsen och via stadsdelsförvaltningens facebooksida, som är en viktig kanal för informationsspridning och dialog med invånare i stadsdelsområdet. Under året har antalet följare ökat med 32 procent. Via delningar och riktade inlägg kan dessutom inlägg styras mot målgrupper som inte redan följer sidan, vilket till exempel har prövats för att inhämta synpunkter inför en lekplatsupprustning från personer i närområdet.

Brukarinflytande

Olika former för brukarinflytande och delaktighet finns i nämndens verksamheter, däribland samverkansforum med föräldrar och råden knutna till stadsdelsnämnden, se kommunfullmäktiges mål 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 1.7 och 4.4.

Valdeltagande

Den analys av valdeltagandet i stadsdelsområdet som har genomförts visar att det i de flesta distrikt ligger över snittet i landet. Vissa valdistrikt har lägre deltagande och bör uppmärksammas särskilt under valåret 2018.

Redovisning av medel för demokrati- och utvecklingsarbete

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning har tilldelats 2,2 miljoner i särskilda medel för demokrati- och utvecklingsarbete. Dessa har fördelats på arbete med målen 4.1, 4.3, 4.4, 4.6 och 4.7 och finansierat ett stort antal aktiviteter som redovisas övergripande nedan:

4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika:

- Kompetensutveckling för medarbetare i jämställdhetsintegrering och normkritik inom förskola, äldreomsorg och socialtjänst. Föreläsningar, teaterföreställningar och inköp av litteratur.
- Inköp av lekmaterial och inredning som stödjer normkritisk pedagogik i förskolan.

4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering:

- Etablering, utveckling och genomförande av öppna fritidsverksamheter anpassade för personer med funktionsvariation, inom ramen för Fritid för Alla. Aktiviteterna är öppna för ungdomar i hela staden och omfattar dels verksamhet som förenklar deltagandet för företrädesvis personer inom NPS-spektrat, dels LSS-discon för personer med utvecklingsstörning.
- Funkisprojektet – Föreläsningar, utbildningar och studiematerial för brukare med funktionsnedsättning vid förvaltningens gruppboheter, med syfte att öka brukarnas kunskap om rättigheter, stärka deras självbestämmande, öka deras delaktighet i

samhället och möjlighet att vara delaktiga i demokratin. Insatsen har även lett till inrättande av brukarråd inom grupp- och servicebostäderna som kommer att permanentas.

- Föreläsningar för alla medarbetare inom nämndens grupp- och servicebostäder om att uppleva världen annorlunda – för bättre bemötande och förståelse för delaktighet/självbestämmande.
- HBTQ-certifiering av öppenvården på socialtjänstavdelningen.
- HBTQ-certifiering av beställarenheten på äldreomsorgsavdelningen.
- Kompetensutveckling för medarbetare inom förskolan: teaterbesök för medarbetare, föreläsning av ”demokratiagenten” Barakhat Ghebrehawariat.

4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barns rättigheter

- Teaterföreställning för förskolebarn, tema barns rättigheter.
- Poesiworkshop med nyanlända ungdomar.

4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla

- Klarspråksgranskning, normkritisk analys och tillgänglighetsgranskning av texter på stockholm.se.
- Kompetensutveckling, digitala hjälpmedel och programvara för kommunikationstöd för personer med funktionsnedsättning inom socialtjänstens verksamheter.
- Inlevelseutbildning om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning för stadsdelsnämnd och tjänstemän, i samarbete med rådet för funktionshinderfrågor.

4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

- Arbete med analys, metodutveckling och implementering av lokalt utvecklingsprogram (LUP).
- Stadsodlingsprojekt i samverkan med parkleken Vippan respektive Scouterna Västertorp.
- Dialogmöte med civilsamhället 22 maj, open space-konferens.
- Arrangemang av politikerträffar: Dialogmöte på Liljeholmstorget, politikerfika på öppna förskolan i Liljeholmen.
- Deltagande i SKL:s demokratinätverk.
- Öppet möte om Vision 2040, tema samverkan med civilsamhället.
- Tunnelprojekt i Fruängen där unga fått påverka sin närmiljö.
- Inköp av utrustning för medborgarmöten och dialogaktiviteter.

4.1, 4.3, 4.4, 4.6, 4.7

- Arrangemang av lokala teaterföreställningar med Kretsteatern vid Telefonplan i samarbete med Stadshuset Kulturteatern, Midsommargården och stadsbiblioteket. Föreställningarna ”Skandal!”, ”One legged man” och ”Da Da Da” berörde ämnena jämställdhet/normkritik, funktionsnedsättning respektive barnperspektiv. Stadsdelsförvaltningen bidrog med resurser för genomförandet i form av lokalkostnader, planering och marknadsföring.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel stockholmare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor	36,5 %	37 %	36 %		0 %	Fastställs 2017	2017
Analys Indikatorm mäts genom stadens demokratiundersökning som är ny för året och presenterades i november. Årets resultat bör betraktas som en baslinjemätning. Resultatet är sammanvägt och baseras på svaren på följande påståenden: "jag har förtroende för äldreomsorgen i det område där jag bor", "jag har förtroende för (kommunala) förskolan i det område där jag bor", "jag har förtroende för fritid- och kulturverksamheten i det område där jag bor" samt "jag har förtroende för socialtjänsten i det område där jag bor". Frågorna har ställts till ett urval respondenter i olika åldrar, som inte behöver ha haft kontakt med respektive verksamhet. Resultaten skiljer sig mycket från de som framkommer i stadens årliga brukarundersökningar, där de tillfrågade har egen erfarenhet av verksamheterna, och där förtroendet för exempelvis förskolan i Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde är mycket högt.							
Andel stockholmare som vet hur de kan påverka beslut som rör deras närmiljö	19 %	20 %	18 %		0 %	Fastställs 2017	2017
Analys Indikatorm mäts genom stadens demokratiundersökning som är ny för året varför årets resultat bör betraktas som en baslinjemätning. Resultatet är sammanvägt och baseras på svaren på följande påståenden: "Jag vet hur jag kan påverka beslut som rör parker, lekplatser och parklekar i det område där jag bor", "Jag vet hur jag kan påverka beslut som rör gatorna i det område där jag bor. Cykelbanor, gator och trafiksäkerheten" samt "Jag vet hur jag kan påverka beslut som rör torgen i det område där jag bor".							
Andel stockholmare som är aktiva inom civilsamhällets organisationer	31 %	33 %	29 %		0 %	Fastställs 2017	2017
Analys Indikatorm mäts genom stadens demokratiundersökning som är ny för året, varför årets resultat bör betraktas som en baslinjemätning. Resultatet baseras på respondenternas svar på påståendet: "Jag har under de senaste 12 månaderna deltagit i aktiviteter eller gått på möten i någon grupp, organisation, förening eller något samfund".							

Nämndmål:

Invånare är delaktiga och har möjlighet att påverka

 Uppfylles helt

Förväntat resultat

Andel invånare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor ökar och andel brukare som upplever delaktighet i nämndens verksamheter ökar.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Stärk kontakter med det lokala civilsamhället.	2017-01-01	2017-12-31	
Analys Under året arrangerades två möten med civilsamhället för att utveckla samarbetsformer, knyta kontakter och ge tillfälle att lyfta angelägna frågor: En Open-spacekonferens med civilsamhället i maj, och ett öppet möte om Vision 2040 med tema samverkan med civilsamhället i september. Inom området fritid för unga har former för samverkan med föreningar utvecklats, se mer under 1.5. På kulturområdet är arrangemanget at lokala teaterföreställningar vid Telefonplan ett gott exempel på praktisk samverkan, både med olika verksamheter inom staden och med civilsamhället. I november arrangerades ett öppet hus-möte med information om förslag för modulhus för nyanlända i Mellanbergsparken,			

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
✓ Undersök valdeltagande i stadsdelsområdet. 2017-01-01 2017-12-31 Analys En genomgång av valdeltagandet för riksdagen 2014 i Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde visar att andelen som röstat varierar mellan de olika valdistrikten. Av totalt 50 valdistrikt har sju ett deltagande på över 90 procent, medan sex har ett deltagande på under 70 procent: - Boende i Årstaberget, Årstaäng, Årstadal och Sjövikskajen i Liljeholmen samt Hägerstenshamnen och Mälarhöjden har högst valdeltagande med över 90 procent till riksdagen. - Boende i Nybohov, östra Västberga och vissa delar av Västertorp och Fruängen har lägst deltagande i riksdagsvalet, under 80 procent. - Västra Nybohov sticker ut med ett deltagande på endast 65 procent. - Övriga valdistrikt ligger mellan 80 och 90 procent (medel 85 procent), vilket motsvarar landets totala valdeltagande på 86 procent. Deltagande i val till landsting och kommun följer samma mönster men är generellt någon procent lägre. Under valåret 2018 kan det därför vara relevant att särskilt uppmärksamma Nybohovsområdet vid genomförande av politikerträffar och liknande insatser.			
✓ Utveckla dialogen med medborgarna via Tyck till-appen och synpunktsportalen. 2017-01-01 2017-12-31 Analys För att förbättra svarstiderna och minska antalet öppna ärenden har parkingenjörerna arbetat fram nya rutiner för arbetet med både Synpunktsportalen och Tyck till-appen. Genom att dagligen kontrollera systemen kan ärenden besvaras snabbare och hanteringen förenklas. Under året har antalet öppna ärenden varit lågt trots att en jämfört med resten av staden stor mängd ärenden inkommit.			
✓ Öka invänares möjlighet att komma i kontakt med de förtroendevalda. 2017-01-01 2017-12-31 Analys Under året har arbetet för att sprida information om stadsdelsnämnden i förvaltningens egna kanaler och lokala medier fortsatt och utvecklats. Information om stadsdelsnämndens öppna möten sprids nu även som evenemang på Facebook och via evenemangskalendariet i den lokala nyhetssajten Bättre Stadsdel. Stadsdelsförvaltningens månadsannonser med information till allmänheten anslås som affisch på offentliga platser i området, bland annat i samverkan med föreningar, bibliotek, medborgarhus och andra nätverkspartners. Under året har två politikerträffar genomförts, se beskrivning ovan.			
✓ Öka ungas möjligheter till inflytande och delaktighet i nämndens verksamhetsområde 2017-01-01 2017-12-31 Analys Under året har ett projekt för att testa digitala verktyg för ungas inflytande genomförts - se mer information ovan.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning

◆ Uppfylls delvis

Analys

Stadsdelsnämnden har bidragit till måluppfyllelse. En stor del av stadsdelsnämndens inköp har gått genom centralt och gemensamt upphandlade ramavtal där krav ställts för en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar stad. Stadens program för upphandling och inköp följs. Vid upphandlingar har relevanta krav ställts på bemanning, kompetens samt arbetsvillkor för de anställda. Införandet av e-handel har uppmärksammat vikten av avtalstrohet och har under året ytterligare ökat den. I samband med att avtal löper ut har nämnden i god tid haft möjlighet att ta ställning till om verksamheten ska upphandlas på nytt eller om verksamheten ska återtas i egen regi. Alla upphandlingar görs i enlighet med stadens regler för upphandling.

Där framgår de krav som kan ställas för att bidra till en social, miljömässig och ekonomisk hållbar utveckling. Dock når nämnden inte årsmålet för systemanvändande i Agresso e-handel. Nämnden bedömer att målet delvis har uppnåtts. Ett arbete för att öka systemanvändandet har bedrivits under året i form av informationsinsatser och att identifiera och stödja enheter med låg måluppfyllelse. Medarbetare från serviceförvaltningen har informerat vid chefsforum.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2016	Årsmål	KF:s årsmål	Period
Andel elektroniska inköp	41 %			52 %	60 %	Tas fram av nämnden	VB 2017
Analys Andelen inköp i Agresso e-handel har minskat till följd av att beställning av bemanningstjänster under året har införts i systemet.							
Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	100 %				100 %	80%	2017

Nämndmål:

Vid offentliga upphandlingar ställer stadsdelsnämnden krav som bidrar till social, miljömässig och ekonomisk hållbar utveckling

 Uppfylls helt

Förväntat resultat

Tydliga krav i förfrågningsunderlag och avtal. Systematiska avtalsuppföljningar. Ökad andel elektroniska inköp.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Arbeta aktivt för att öka andelen elektroniska inköp	2017-01-01	2017-12-31	
Genomföra systematiska avtalsuppföljningar	2017-01-01	2017-12-31	

Uppföljning av ekonomi

Analys av resultaträkning - uppföljning av driftbudget

Verksamhet (mnkr)	Justerad budget 2017	Utfall 2017	Avvikelse 2017 före resultatf.	Avvikelse 2017 efter resultatf.	Avvikelse 2016 före resultatf.	Avvikelse 2016 efter resultatf.
Nämnd och administration	48,8	48,8	0,0	0,0	1,2	1,2
Individ och familj	145,3	174,6	-29,3	-29,3	-35,5	-35,5
varav socialpsykiatri	47,0	47,8	-0,8	-0,8	-0,2	-0,2
Stadsmiljö	13,0	11,7	1,3	1,3	0,8	0,8

Verksamhet (mnkr)	Justerad budget 2017	Utfall 2017	Avvikelse 2017 före resultatf.	Avvikelse 2017 efter resultatf.	Avvikelse 2016 före resultatf.	Avvikelse 2016 efter resultatf.
Kapitalkostnader	9,0	9,0	0,0	0,0	1,3	1,3
Förskola	652,7	652,7	0,0	7,4	10,9	6,9
Äldreomsorg	570,6	575,6	-5,0	-3,3	-19,1	-19,4
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	320,1	317,0	3,1	2,9	10,8	9,3
Barn, kultur och fritid	28,3	22,4	5,9	5,9	1,9	1,9
Arbetsmarknadsåtgärder	10,1	10,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Ekonomiskt bistånd	62,4	62,2	0,2	0,2	5,2	5,2
<i>varav handläggning</i>	<i>15,2</i>	<i>13,2</i>	<i>2,3</i>	<i>2,3</i>	<i>-2,8</i>	<i>-2,8</i>
Övrig verksamhet	15,0	0,0	15,0	15,0	29,6	29,6
Drift totalt	1 875,3	1 884,3	-9,0	0,0	7,2	1,3

Stadsdelsnämnden har fördelat medel till verksamheterna i enlighet med kommunfullmäktiges prioriteringar, utan några omfördelningar. Ett avdrag har gjorts med 2,54 % för att finansiera den gemensamma administrationen.

Stadsdelsnämnden redovisar ett underskott med 9,0 mnkr mot budget före resultatöverföring och ingen avvikelse mot budget efter.

Två verksamhetsområden redovisar underskott, individ- och familjeomsorg och äldreomsorg. Måluppfyllelsen och det ekonomiskt utfallet har analyserats men inga tydliga samband kan ses.

Resultatenheterna hade vid årets början en ingående fond med 23,2 mnkr. Skillnaden mellan den ingående och utgående resultatfonden är en minskad fond med 9,0 mnkr. Förvaltningen överför en resultatfond med 14,2 mnkr till 2018.

Utfall jämfört med budget per verksamhetsområde Nämnd och administration

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	48,8	48,8	0,0	1,2

Utfallet för den gemensamma administrationen visar ingen avvikelse mot budget.

Individ- och familjeomsorg

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	145,3	174,6	-29,3	-35,5

Utfallet för individ- och familjeomsorg (insatser för barn- och ungdom, missbruksvård och socialpsykiatri) visar ett sammantaget underskott med 29,3 mnkr.

Barn- och ungdomsenheten visar ett underskott med 19,5 mnkr. Underskottet beror på ökade personalkostnader för myndighetsutövningen samt minskade intäkter. En organisationsförändring gjordes från september. Flera anställda slutade och under

nyrekryteringstiden har konsulttjänster behövt köpas. Det nya ersättningssystemet som infördes den 1 juli och som innebär lägre ersättning per dygn för ensamkommande barn, har inneburit att intäkterna sjunkit kraftigt. Intäkter från statsbidrag för flyktingar har förts till verksamhetsområdet och dämpat effekten av det nya ersättningssystemet.

Insatsdelen inom barn- och ungdomsenheten visar ett överskott med 0,4 mnkr. Överskottet beror på minskade personalkostnader.

Vuxenenheten visar ett underskott med 9,0 mnkr. Underskottet beror bland annat på att köp av platser har ökat. Kostnader för olika boendeformer är en betydande andel av kostnaden för enheten. Det nya ramavtalet för köp av vårdplatser har inneburit en kostnadsökning med 20-30 %. Flera allvarliga LVM-anmälningar har även de bidragit till ökade kostnader för enheten.

Utfallet för socialpsykiatrien visar ett underskott med 0,8 mnkr. Underskottet avser utförarsidan inom sysselsättningsverksamheten och boendestödet. Beställarsidan för socialpsykiatri visar ett överskott på 0,2 mnkr.

Stadsmiljö

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	13,0	11,7	1,3	0,8

Utfallet för stadsmiljö visar ett överskott med 1,3 mnkr. Överskottet beror främst på lägre kostnader för parkskötsel och parkunderhåll där delvis ny personal inom stadsmiljö har inneburit att parkskötseln inte har kunnat ske på liknande sätt som föregående år. Reservation har även gjorts för snöröjning men har inte behövt nyttjas i lika stor grad som avsättningen var.

Kapitalkostnader för parkinvesteringar

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Avskrivningar	8,3	8,3	0,0	1,5
Internräntor	0,7	0,7	0,0	-0,2
Netto	9,0	9,0	0,0	1,3

Utfallet för kapitalkostnader visar ingen avvikelse mot budget.

Förskola

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	652,7	652,7	0,0	10,9
Resultatöverföring från 2016			9,2	
Resultatöverföring till 2018			1,8	
Netto efter resultatdispositioner			7,4	

Utfallet för förskola visar inga avvikelser mot budget före resultatöverföringar. Efter resultatöverföringar redovisas ett överskott med 7,4 mnkr. Överskottet beror i huvudsak på att hyreskostnader samt övriga lokalkostnader blev lägre än budgeterat. Även kostnaden för

avskrivningar samt lönekostnader för förskolestaben blev lägre än i budget.

	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Bokslut 2016
1-3 år	2128	2338	210	2390
4-5 år	2942	2521	-421	2484
Allmän förskola	19	17	-2	16
Familjedaghem	10	5	-5	9
Totalt antal barn	5099	4881	-218	4899

Utfallet för förskolans resultatenheter visar ett underskott med 7,4 mnkr. Under hösten har det varit ett vikande barnantal vilket resulterat i förlorade intäkter för flera förskolor. Det har inte varit möjligt att anpassa personalantalet i samma takt. Inom sydvästra och norra området har antalet avdelningar reducerats och organisationsförändringar gjorts för att anpassa till rådande läge. En annan orsak till det ekonomiska läget är att det socioekonomiska bidraget inte är tillräckligt för att täcka förskolornas motsvarande kostnader.

Resultatenheterna förde över ett överskott från 2016 med 9,2 mnkr vilket innebär att 1,8 mnkr förs över till 2018. Norra förskoleområdet har nu en fond på 0,1 mnkr och Östra området tar med sig 4,8 mnkr. Sydvästra går in i 2018 med -3 mnkr.

Äldreomsorg

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	570,6	575,6	-5,0	14,1
Resultatöverföring från 2016			1,5	
Resultatöverföring till 2018			-0,3	
Netto efter resultatdispositioner			-3,3	

Utfallet för äldreomsorg visar ett underskott med 5,0 mnkr jämfört med budget före resultatöverföringar. Efter resultatöverföring redovisas ett underskott med 3,3 mnkr. Underskottet har minskat väsentligt under året.

Beställarsidan visar ett överskott med 4,3 mnkr. Överskottet beror i huvudsak på en minskning av antalet månadsplaceringar på vård- och omsorgsboenden till följd av den ändrade demografin med färre äldre i stadsdelen under 2017 jämfört med 2016. Föregående år låg genomsnittet för antalet månadsplaceringar på 497 medan det genomsnittliga antalet i år har varit 470 månadsplaceringar.

Antalet placeringar inom beställarenheten	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Snitt
Månadsplatser för vård- och omsorgsboenden	486	485	479	471	468	470	474	470	471	459	455	454	470

Underskottet finns inom utförarsidan. Trekantens servicehus har i genomsnitt haft sju tomma lägenheter per månad och Fruängsgårdens servicehus har i genomsnitt haft 26 tomma lägenheter per månad, vilket har inneburit ett stort intäktsbortfall.

Inom hemtjänsten har flera äldre önskat bo kvar i hemmet med ökade behov av omsorg, vilket

har inneburit ökade kostnader genom dubbelbemanning av hemtjänsten och ökade insatser på nätterna. Hemtjänsten har genomfört en omorganisationen tidigare i år vilken trots fortsatt underskott gett resultat genom minskade personalkostnader. Hemtjänstgruppen som är stationerad i Liljeholmen har under tidig höst bytt lokal vilket även det har inneburit lägre kostnader för enheten.

Axelsbergs vård- och omsorgsboende har under året i genomsnitt haft tre tomma platser per månad jämfört med fyra föregående år. Under 2017 har fler korttidsplatser omvandlats till platser för somatisk inriktning på grund av ett stort antal tomma lägenheter på korttidsboendet, förändringen har gjort att färre lägenheter stått tomma vilket har ökat intäkterna. Dagverksamheten flyttades under slutet av förra året till Solkatten vilket har lett till minskade kostnader. Dagverksamhetens lokal i Axelsbergs vård- och omsorgsboende har under hösten hyrts ut till Liljeholmens hemtjänst, vilket har lett till en kostnadsminskning för boendet.

Fruängsgårdens vård- och omsorgsboende har i snitt haft 20 tomma lägenheter per månad vilket har inneburit ett stort intäktsbortfall. Enheten visar därför ett negativt resultat 2017. Boendet har även under föregående år haft många tomma lägenheter varför beslut togs att stänga en avdelning med 16 platser, förändringen slutfördes i mars 2017.

Kostnaden för äldreomsorgens tomgångshyror är totalt 4,6 mnkr år 2017. Nedanstående tabell visar antalet tomma lägenheter för vård- och omsorgsboenden samt servicehusen.

Antalet placeringar inom beställarenheten	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Snitt
Axelsbergs vård- och omsorgsboende	3	1	1	2	4	7	6	5	5	4	2	0	3
Axgården	4	3	5	2	2	3	1	3	3	5	2	3	3
Fruängens vård- och omsorgsboende (varav 16 lägenheter är en stängd avdelning)	15	18	24	24	18	19	20	19	20	23	23	22	20
Trekantens servicehus	6	8	9	8	5	5	8	8	8	8	6	8	7
Fruängsgårdens servicehus	21	18	20	25	25	25	27	27	32	32	31	33	26

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	320,1	317,0	3,1	10,8
Resultatöverföring från 2016			12,4	
Resultatöverföring till 2018			12,6	
Netto efter resultatdispositioner			2,9	

Utfallet för stöd och service till personer med funktionsnedsättning visar ett överskott med 3,1 mnkr före resultatöverföring. Efter resultatöverföring redovisas ett överskott med 2,9 mnkr. Staben visar ingen avvikelse mot budget. Utfallet för beställarsidan visar ett underskott med 2,2 mnkr. Resultatenheterna och utförarverksamheterna visar sammantaget ett överskott med 5,3 mnkr vilket beror på försäljning av platser.

Barn, kultur och fritid

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	28,3	22,4	5,9	1,9

Utfallet för barn, kultur- och fritidsverksamhet visar ett överskott med 5,9 mnkr jämfört med budget. Överskottet är främst inom fritidsverksamheten och beror på en omorganisation som skedde där den nya enhet Ung fritid bildades under Samhällsplaneringsavdelningen. Enheten har till uppgift att arbeta på ett nytt sätt med barn och ungdomars fritid. Det nya arbetssättet har tagit tid att få igång, eftersom två fritidsgårdar återtog i egen regi samtidigt och en fritidsgård måste flytta på grund av att huset skulle rivras. Alla barn som har sökt kollo har fått plats. I barn, kultur- och fritidsverksamheten ingår verksamheter för barn- och ungdom (avdelningen för social omsorg), kolloverksamhet (förskoleavdelningen) samt kultur- och föreningsbidrag (administrativa avdelningen).

Arbetsmarknadsåtgärder

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	10,1	10,1	0,0	0,0

Utfallet för arbetsmarknadsåtgärder visar ingen avvikelse mot budget.

Ekonomiskt bistånd

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	62,4	62,2	0,2	5,2

Utfallet för ekonomiskt bistånd visar ett överskott på 0,2 mnkr mot budget. Överskottet beror på lägre personalkostnader 2017 jämfört med 2016.

Övrig verksamhet/omstrukturering

Mnkr	Budget 2017	Bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2017	Avvikelse bokslut 2016
Netto	15,0	0,0	15,0	29,6

Under övriga verksamheter har medel reserverats för extraordinära kostnader som omstruktureringkostnader samt en förvaltningsgemensam buffert.

Budgetavvikelse per verksamhetsområde i jämförelse med tidigare prognoser

(-) = underskott

Verksamhet (mnkr)	Bokslut	T2	T1
Nämnd och administration	0,0	0,1	0,1
Individ- och familjeomsorg	-29,3	-22,5	-22,5
Stadsmiljö	1,3	0,0	0,1
Kapitalkostnader	0,0	-0,6	0,0
Förskola	0,0	-1,5	4,2
Äldreomsorg	-5,0	-9,9	-9,9

Verksamhet (mnkr)	Bokslut	T2	T1
Funktionsnedsättning	3,1	6,8	7,5
Barn, kultur och fritid	5,9	0,0	0,0
Arbetsmarknadsåtgärder	0,0	0,0	0,0
Ekonomiskt bistånd	0,2	4,4	4,4
Övrig verksamhet	15,0	15,0	15,0
Slutligt resultat	-9,0	-8,2	-1,1

Tabellen innehåller avrundningsdifferenser.

Budgetavvikelsen i bokslut 2017 visar ett försämrat resultat med 7,9 mnkr jämfört med tertialrapport 1 och ett försämrat resultat med 0,8 jämfört med tertialrapport 2. Avvikelsen mellan bokslutet och tidigare lämnade prognoser är marginell.

Månatliga ekonomiska avstämningar har gjorts på enhetsnivå för att noggrant följa den ekonomiska utvecklingen. Eventuella avvikelser från budget har analyserats. Vissa verksamheter har en större prognososäkerhet än andra beroende på verksamhetens art vilket är en viktig parameter att ta hänsyn till. Arbetet med att förbättra prognos säkerheten har påbörjats med uppdaterade rutiner. Det utifrån att skapa en mer tillförlitlig redovisning och mer rättvisande månadsprognoser. Utbildningar och information har getts under året i syfte att förbättra enheternas kunskap om nya ekonomisystemet och även prognosarbetet.

Nämnd och administration

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet för verksamhetsområdet ett försämrat resultat med 0,1 mnkr jämfört med tertialrapport 1 och 2.

Individ- och familjeomsorg

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet för verksamhetsområdet ett försämrat resultat med 6,8 mnkr jämfört med tertialrapport 1 och 3,8 mnkr jämfört med prognosen i tertialrapport 2. Skillnaderna beror huvudsakligen på högre kostnader än förväntat inom barn- och ungdomsenheten och vuxenenheten.

Stadsmiljö

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet för verksamhetsområdet ett förbättrat resultat med 1,2 mnkr jämfört med tertialrapport 1 och med 1,3 mnkr jämfört med tertialrapport 2. Förändringen beror på att det har varit ny personal inom enheten och att medel som avsattes till snöröjning inte behövde nyttjas.

Förskola

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet för verksamhetsområdet ett försämrat resultat med 4,2 mnkr jämfört med tertialrapport 1 och ett förbättrat resultat med 1,5 mnkr jämfört med tertialrapport 2. Den stora skillnaden ligger mellan prognoserna i tertial 1 och 2. Detta beror till stor del på att det var först till hösten det stora barntappet märktes av.

Äldreomsorg

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet för verksamhetsområdet ett förbättrat resultat med 4,9 mnkr jämfört med tertialrapport 1 och 2. Resultatets avvikelse mot tidigare prognoser beror i huvudsak på fortsatt färre placeringar hos beställarenheten.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet för verksamhetsområdet ett försämrat resultat med 4,4 mnkr jämfört med prognosen i tertialrapport 1 och med 3,7 mnkr jämfört med tertialrapport 2.

Barn, kultur- och fritid

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet ett förbättrat resultat med 5,9 mnkr jämfört med prognosen i tertialrapport 1 och tertialrapport 2. Skillnaden mellan bokslut och prognoser består främst av minskade kostnader inom fritidsverksamheten där den nya enheten Ung fritid inte kom igång med det nya arbetssättet i den utsträckning som var tänkt.

Arbetsmarknadsåtgärder

I förhållande till tidigare lämnade prognoser stämmer bokslutet väl överens med tertial 1 och tertial 2.

Ekonomiskt bistånd

I förhållande till tidigare lämnade prognoser visar bokslutet ett försämrat resultat med 4,2 mnkr jämfört med prognosen i tertialrapport 1 och tertialrapport 2. Det beror främst på en ökning av utbetalt ekonomiskt bistånd och att intäkter av statsbidrag har förts till Individ- och familjeomsorg.

Kostnads- och intäktsutveckling per verksamhetsområde

(-) = minskade nettokostnader

Verksamhet (mnkr)	Kostnader 2016	Intäkter 2016	Kostnader 2017	Intäkter 2017	Nettoförändring
Nämnd och administration	52,3	-2,7	50,3	-1,6	-0,9
Individ och familjeomsorg	285,5	-107,8	262,2	-87,6	-3,1
<i>varav socialpsykiatri</i>	57,9	-10,7	55,5	-7,8	0,5
Stadsmiljö	12,0	-0,1	11,7	0,0	-0,2
avskrivningar och räntor	10,1	0,0	9,0	0,0	-1,1
Förskola	711,5	-74,4	720,5	-67,8	15,6
Äldreomsorg	727,5	-151,4	727,3	-151,7	-0,5
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	349,1	-63,0	380,9	-63,8	31,0
Barn, kultur och fritid	23,4	-2,8	25,3	-2,9	1,8
Arbetsmarknadsåtgärder	12,0	-3,1	13,2	-3,0	1,3
Ekonomiskt bistånd	65,6	-7,1	64,5	-2,2	3,8
<i>varav handläggning</i>	17,1	0,0	13,5	-0,3	-3,9
Övrigt	0,4	0,0	0,0	0,0	-0,4
Totalt drift	2 249,4	-412,4	2 264,9	-380,6	47,3

Nettokostnaderna 2017 har ökat med 47,3 mnkr jämfört med 2016. Kostnaderna har ökat med 15,5 mnkr och intäkterna har minskat med 31,8 mnkr.

Nämnd och administration

Kostnaderna har minskat med 2,0 mnkr och intäkterna har minskat med 1,1 mnkr jämfört med 2016. Minskningen av kostnaderna beror på att demokratimedel bokfördes inom verksamhetsområdet 2016. Intäkterna har minskat med 1,1 mnkr, vilket främst beror på att det under 2016 fanns flera tillfälliga engångsintäkter.

Individ- och familjeomsorg

Kostnaderna har minskat med 23,3 mnkr och intäkterna har minskat med 20,2 mnkr jämfört med 2016. Kostnadsminskningen beror på minskade placeringskostnader. Minskningen av intäkterna beror främst på det nya ersättningsystemet från Migrationsverket för ensamkommande barn, med avsevärt lägre ersättning.

Stadsmiljö

Kostnaderna har minskat med 0,3 mnkr och intäkterna har minskat med 0,1 mnkr jämfört med 2016. Kostnadsminskningen beror på att kostnaderna för parkskötsel har minskat då delvis ny personal har inneburit att skötseln inte har kunnat ske på samma sätt som tidigare år samt att avsättning till snöröjning inte har behövt nyttjas i lika stor grad som avsättningen var.

Förskola

Kostnaderna har ökat med 9,0 mnkr och intäkterna har minskat med 6,6 mnkr jämfört med 2016. Kostnadsökningen beror i huvudsak på ökade lönekostnader på grund av lönerörelsen. Minskningen av intäkter avser i huvudsak att stimulansbidragen togs bort inför 2017.

Äldreomsorg

Kostnaderna har minskat med 0,2 mnkr och intäkterna har ökat med 0,3 mnkr jämfört med 2016.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Kostnaderna har ökat med 31,8 mnkr och intäkterna har ökat med 0,8 mnkr jämfört med 2016. Kostnaderna för persontransporter har ökat med 9,6 mnkr jämfört med 2016. Fler personer bor på servicebostad och antalet personer inom daglig verksamhet har ökat under 2017 vilket leder till ökade kostnader med 15,9 mnkr. Resten av kostnadsökningen består av personalkostnader.

Barn, kultur- och fritid

Kostnaderna har ökat med 1,9 mnkr och intäkterna har ökat med 0,1 mnkr jämfört med 2016. Kostnadsökningen beror på att demokratimedel för 2017 bokfördes under verksamhetsområdet.

Arbetsmarknadsåtgärder

Kostnaderna har ökat med 1,2 mnkr och intäkterna har minskat med 0,1 i jämförelse med 2016. Kostnadsökningen beror framför allt på högre lönekostnad på grund av fler feriearbetare och visstidsanställda. Minskningen av intäkter beror på minskade statsbidrag.

Ekonomiskt bistånd

Kostnaderna har minskat med 1,1 mnkr och intäkterna har minskat med 4,9 mnkr jämfört med 2016. Kostnadsminskningen beror på lägre personalkostnader. Minskningen av intäkterna beror på att en stor del av statsbidraget har förts till Individ- och familjeomsorg.

Personalkostnadsutveckling

(-)=minskade kostnader

Verksamhet (mnkr)	Utfall 2016	Utfall 2017	Förändring 2016/2017
Nämnd och administration	31,2	31,3	0,1
Individ och familjeomsorg	103,6	105,8	2,2
Stadsmiljö	1,4	1,3	-0,1
Förskola	495,6	511,3	15,7
Äldreomsorg	277,0	282,7	5,7
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	153,0	159,3	6,3
Barn, kultur och fritid	3,8	7,0	3,2
Arbetsmarknadsåtgärder	10,6	13,0	2,4
Ekonomiskt bistånd	12,7	10,0	-2,7
Övrigt	0,0	0,0	0,0
Summa stadsdelsnämnd	1 088,9	1 121,7	32,8

Personalkostnaderna har ökat med 32,8 mnkr jämfört med 2016. Ökningen består av volymökningar främst inom förskoleverksamheten och barn- och ungdom och utökat antal personal inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt effekter av lönerörelsen.

Inom administrationen har personalkostnaderna ökat med 0,1 mnkr.

Inom individ- och familjeomsorg har personalkostnaderna ökat med 2,2 mnkr. Ökningen beror främst på utökat antal personal inom barn- och ungdomsenheten på grund av stor ärendemängd.

Inom förskoleverksamheten har personalkostnaderna ökat med 15,7 mnkr. Ökningen beror på effekter av lönerörelsen.

Inom äldreomsorgen har personalkostnaderna ökat med 5,7 mnkr jämfört med år 2016. Ökningen beror på effekter av lönerörelsen.

Inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning har personalkostnaderna ökat med 6,3 mnkr. Ökningen beror på utökat antal personal samt effekter av lönerörelsen.

Inom barn, kultur och fritid har personalkostnaderna ökat med 3,2 mnkr. Ökningen beror främst på att Hövdingagården och Fruängens ungdomsgård vid halvårsskiftet återtog i egen regi.

Inom arbetsmarknad har personalkostnaderna ökat med 2,4 mnkr. Ökningen beror främst på fler feriearbetare och visstidsanställda.

Inom ekonomiskt bistånd har personalkostnaderna minskat med 2,7 mnkr. Minskningen beror mestadels på vakanser.

Särskilda satsningar

I de kompletterande anvisningar för nämndens arbete med verksamhetsplan 2017 framgår att stadsledningskontoret avser att under 2017 följa upp särskilda satsningar som nämnderna

tilldelats i kommunfullmäktiges budget 2017. Satsningarna avser dels riktade satsningar till nämnderna i kommunfullmäktiges budget och dels centralt avsatta medel som fördelas under året.

Individ- och familjeomsorg

Förstärkning barn och unga har inneburit att fler socialsekreterare har anställts inom barn- och ungdom.

Förstärkning av handläggning vuxen/missbruk. Hägersten-Liljeholmens andel av stadens totala budget för vuxna/missbrukare har minskat i budgetfördelningen för 2017, vilket inneburit att medlen har gått till att täcka pris- och löneökningar.

Förstärkning handläggning socialpsykiatri, har gått till pris- och löneökningar.

Höjd ersättning för utförare inom socialpsykiatri, har gått till pris- och löneökningar.

Förstärkning arbete mot våld i nära relationer har gjort det möjligt att behålla antalet tjänster inom relationsteamet.

Förskola

Schablonökning

Schablonökningen 2017 var 1,5%.

Höjd socioekonomisk ersättning

Den höjda socioekonomiska ersättningen har gett ett ökat anslag till enheterna.

Andel ekologisk mat ska öka

Mellan år 2016 och 2017 har andelen inköpta ekologiska livsmedel ökat med 5,0 procentenheter och mellan åren 2015 och 2017 har ökningen varit 10,4 procentenheter.

Förskolans medarbetare har möjlighet till vidareutbildning till barnskötare eller förskollärare

Ett 30-tal medarbetare har gått fortbildning en dag i veckan, från barnskötare till förskollärare. Under 2017 har medel från Kompetensutvecklingsatsningen möjliggjort för ett 40-tal barnskötare att gå utbildningen "Fortbildning för barnskötare med äldre utbildning". En motsvarande utbildning har bedrivits för förskollärare. En helårsutbildning, "Grundutbildning för barnskötare som arbetar i verksamheten" har också delvis genomförts med avslut under 2018. I denna deltar ett 30-tal studenter.

Äldreomsorg

Höjningen av ersättningsnivåerna för hemtjänst och dagverksamhet har använts till pris- och löneökningar. De ökade resurserna för biståndsbedömning inom hemtjänst och boende har använts till pris- och löneökningar samt fortsatt utveckling av arbetssätt och metoder.

Stöd och service

Den höjda schablonen för vuxen- och barnboende, daglig verksamhet och korttidshem har använts till pris- och löneökningar. Likaså gäller för den höjda ersättningen på personlig assistans.

Barn, kultur och fritid

Satsningen för flera parklekar har inte skapat förutsättningar för någon ny parklek. Medlen har gått till att täcka pris- och löneökningar samt till att möta de ökade effektivitetskraven. Satsningen för demokratiutveckling och genomförande av lokala utvecklingsprogram har finansierat ett stort antal aktiviteter inom de olika delmålen under inriktningsmål 4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm.

Resultatenheter

Inom stadsdelsnämnden finns elva resultatenheter, tre inom förskolan, en inom äldreomsorg samt sju inom social omsorg, se bilaga 1. Ett sammantaget överskott om 23,2 mnkr fördes över från 2016. För årets resultat redovisar resultatenheterna ett underskott om 9,0 mnkr. Till 2018 förs det därför över 14,2 mnkr.

Resultatenheter ska föra över hela sitt resultat, både över- och underskott, till följande år. Överföringen får som mest motsvara 5 % av bruttobudgeten innevarande år. Resultatfondens ackumulerade överförda överskott får maximalt motsvara 10 % av bruttobudgeten. En förutsättning är att resultatenheten har uppfyllt sina åtaganden. Överskott får ackumuleras och föras över under flera år. Underskott ska täckas senast under nästkommande år, annars ska nämnden upplösa resultatenheten i samband med bokslutet.

Mnkr	Resultatöverföring från 2016	Resultat 2017	Resultatöverföring till 2018
Förskoleverksamhet	9,2	-7,4	1,8
Social Omsorg	12,4	0,2	12,6
Äldreomsorg	1,5	-1,8	-0,3
Summa	23,2	-9,0	14,2

Tabellen innehåller avrundningsdifferenser.

Förskolans resultatenheter visar för 2017 ett underskott med 7,4 mnkr. Resultatenheterna förde över ett ackumulerat överskott från 2016 med 9,2 mnkr vilket innebär att 1,8 mnkr förs över till 2018. Norra förskoleområdet för över 0,1 mnkr, Östra förskoleområdet för över 4,8 mnkr medan sydvästra området går in med ett negativt resultat på 3 mnkr.

Social omsorgs resultatenheter förde över ett ackumulerat överskott med 12,4 mnkr från 2016. För 2017 kan resultatenheterna föra över 0,2 mnkr till resultatfonden. Vilket innebär att 12,6 mnkr förs över till 2018.

Äldreomsorgens resultatenhet förde över ett ackumulerat överskott med 1,5 mnkr från 2016. Sammantaget redovisar resultatenheten för 2017 ett underskott om 1,8 mnkr vilket innebär att enheten går in med ett negativt resultat på 0,3 mnkr 2018.

Investeringar

Stadsdelsnämnden har i budget 2017 tilldelats 40,3 mnkr för investeringar. Investeringsmedlen fördelas enligt nedan:

Netto (mnkr)	Budget 2017	Bokslut 2017	Prognos T2
Parkinvesteringar			
Aspuddsparken	0,0	1,2	1,3
Svandammsparken	3,5	6,8	3,5
Reinvesteringar i parker	3,5	4,0	3,5
Övrigt	7,5	1,0	6,2
Inventarier och maskiner	11,6	14,0	11,6
Klimatinvesteringar	14,2	12,6	14,2
Summa	40,3	39,6	40,3

Parkinvesteringar

Investeringsutgifterna för Aspuddsparken, Svandammsparken blev 8,0 mnkr, det vill säga 4,5 mnkr högre än budget, vilket beror på att förvaltningen omprioriterade parkinvesteringsmedel för att ombyggnaden av Svandammsparken skulle ta fart.

Klimatinvesteringar har skett i nya miljövänliga och energieffektiva vitvaror i främst förskolorna. Inomhusbelysning på 10 förskolor och i stadsdelsområdets parker har bytts ut till LED-belysning och komprimerande papperskorgar s.k. Big Bellys, har ersatt några av papperskorgarna i utemiljön.

Inventarier och maskiner

Stadsdelsnämndens budget för inventarier och maskiner är 11,6 mnkr men förvaltningen har förbrukat 14,0 mnkr, vilket innebär ett överskridande med 2,4 mnkr. Det beror på att ett investeringsprojekt inom förskola färdigställdes i december. Investeringsbudgeten har bland annat använts till nya möbler, upprustning av nya förskoleavdelningar samt ombyggnad av kök på Fruängsgårdens servicehus. För alla investeringar av maskiner och inventarier får stadsdelsnämnden betala ökade kapitalkostnader i form av driftkostnader för ränta och avskrivningar

Försäljningar av anläggningstillgångar

Inte aktuellt för stadsdelsnämnden.

Stora projekt som inte är investeringar

Inte aktuellt för stadsdelsnämnden.

Ombudgeteringar

Inte aktuellt för stadsdelsnämnden.

Medel för lokaländamål

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har under 2017 erhållit 15,4 mnkr i bidrag för höga hyror inom förskolan.

Analys av balansräkning

Tillgångar (mnkr)	Bokslut 2017	Bokslut 2016	Skulder och kommunkapital (mnkr)	Bokslut 2017	Bokslut 2016
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	120,0	107,8	Kommunkapital	-91,8	-161,5
Maskiner och inventarier	33,5	21,3	Långfristiga skulder	-0,7	-0,5
Kundfordringar	27,9	26,4	Diverse kortfristiga skulder	-0,1	-0,2
Kortfristiga fordringar	18,0	35,5	Leverantörsskulder	-109,2	-87,3
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	60,7	103,9	Övriga kortfristiga skulder	-22,5	-6,9
Likvida medel	0,2	0,4	Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	-36,0	-38,9
Summa	260,4	295,3	Summa	-260,4	-295,3

Balansomslutningen har minskat med 34,9 mnkr från den ingående balansen till 260,4 mnkr i årets utgående balans.

Tillgångar

Det bokförda värdet på stadsdelsnämndens anläggningstillgångar har ökat med 24,4 mnkr. Ökningen avser investeringar efter avdrag för avskrivningar. Investeringarna i parker har ökat netto med 12,2 mnkr och inventarier med 12,2 mnkr. De pågående investeringsprojekten har ökat med 13,2 då vi gjort stora investeringar i slutet av året som inte aktiverats. Av investeringar i inventarier avser 12,7 mnkr klimatförbättrande åtgärder.

Kortfristiga fordringar har minskat med 17,5 mnkr. Förändringen beror på minskade fordringar på Migrationsverket avseende ersättning för ensamkommande flyktingbarn då vi fått belopp utbetalda under 2017.

Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter har minskat med 43,2 mnkr. Upplupna intäkter har minskat med 42,8 mnkr. Förändringen beror främst på att fordran avseende ersättning för ensamkommande flyktingbarn har minskat då vi fått belopp utbetalda under 2017.

Skulder

Ökningen av leverantörsskulder med 21,9 mnkr beror främst på stora fakturor avseende investeringar.

Övriga kortfristiga skulder har ökat med 15,7 mnkr. Förändringen beror på utbetald generalschablon för flyktingar.

Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter har minskat med 2,8 mnkr. Förutbetalda intäkter har ökat med 0,7 mnkr. Förändringen beror på pågående projekt. Upplupna kostnader har minskat med 3,8 mnkr. Förändringen beror på mindre eftersläpningar i faktureringen från leverantörer som säljer verksamhet till förvaltningen.

Stadsdelsnämndens beviljade limit för underförskottskassor är 0,4 mnkr.

Övrigt

Synpunkter och klagomål

Förskola Förskolorna har hanterat de flesta synpunkter, klagomål och förslag, främst på respektive enhet för att snabbt åtgärda eventuella brister. Det är viktigt att frågor som berör förskolorna hanterats lokalt inom enheten. På så sätt har eventuella fel och brister kunnat hanteras snabbt och rutiner justerats. Skriftliga synpunkter diarieförs. Nya rutiner för anmälning om kränkningar har utformats under perioden och kommer hädanefter tydligt att saredovisas.

Totalt har 37 ärenden diarieförts som synpunkter/klagomål. Fyra ärende har utretts som kränkning, åtgärder är vidtagna och ärendena är avslutade. Övriga ärenden har bland annat gällt synpunkter på verksamheten, jul- och sommar stängning, utemiljön, barngruppens storlek, modersmålsundervisning.

Social omsorg

Under året har det inkommit 25 skriftliga klagomål rörande enskilda ärenden vid avdelningen för social omsorg. Av dessa klagomål rör 20 myndighetsutövning. Tio från rör barn- och ungdomsenheten, fem rör beställarenheten funktionsnedsättning två rör enheten för ekonomiskt bistånd och ett rör familjerätten. Fyra klagomål rör bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning. Klagomålen har hanterats vid respektive enhet.

Avdelningen har även sex inkomna muntliga klagomål från enskild person mottagits och dokumenterats av handläggare eller chef. Dessa rör enbart myndighetsutövning.

Vidare har fyra synpunkter samt förbättringsförslag inkommit avseende verksamheter vid social omsorg samt ett skadeståndskrav rörande ett enskilt ärende.

17 rapporter enligt lex Sarah från verksamheter i egen regi och två information om rapportering enligt lex Sarah från privat utförare har inkommit under året. 14 rapporter har rört utförarverksamheter inom funktionshinderområdet och tre har rört myndighetsutövning inom socialtjänsten. Av de inkomna rapporterna har det beslutats i två fall att inte inleda utredning enligt lex Sarah. Samtliga utredningar och beslut gällande missförhållanden enligt lex Sarah har anmälts till nämndens sociala delegation. Två beslut avseende anmälan om allvarligt missförhållande enligt lex Sarah till Inspektionen för vård och omsorg har inkommit. IVO beslutade att avsluta ärendena utan att vidta några åtgärder.

Under perioden har det hittills inkommit fyra beslut från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om annan kommuns begäran om överflyttning av ärende. IVO beslutade i dessa ärenden att avslå den andra kommunens begäran om överflyttning.

Samhällsplanering

Under året har 855 synpunkter i form av beröm, felanmälan, fråga, idé och klagomål gällande stadsmiljöfrågor registrerats från invånare inom stadsdelsområdet. Synpunkter registreras via stadens ärendehanteringssystem Synpunktsportalen samt den tillkopplade appen Tyck till. Systemet möjliggör för invånare att direkt via nätet rapportera in synpunkter av olika slag och det bidrar till att inkomna ärenden besvaras och åtgärdas snabbare då rätt tjänsteman genast kan ta del av ärendet. Inkomna synpunkter handlar ofta om frågor kring nedskräpning,

snöröjning och önskemål om åtgärder i parker.

När inkomna synpunkter berör andra förvaltningar i staden vidarebefordras de omgående. Synpunkter som berör investeringar genomförs utifrån tillgängliga resurser. Avdelningen strävar alltid efter att besvara och åtgärda inkomna synpunkter så snart som möjligt. Synpunktsportalen är ett viktigt verktyg i detta arbete.

Äldreomsorg

Under 2017 har 12 synpunkter på äldreomsorgen inkommit och registrerats. Två synpunkter har gällt beställarenheten äldre, om utbyte av biståndshandläggare samt formulering av avgiftsbeslut.

Åtta synpunkter har handlat om hemtjänstens insatser, samt ett om bemötande, ett om installation av larm och ett om Trygghetsjourens nyckelhantering. Bostadsrättsförening har inkommit med synpunkter på flera hemtjänstutförarens hantering av sopor. Två synpunkter har gällt insatsen korttidsboende.

Vidare har ett klagomål inkommit via IVO, om synpunkter på hälso- och sjukvården vid Fruängsgårdens vård- och omsorgsboende.

Information om tre rapporter enligt lex Sarah har inkommit från privata hemtjänstutförare, varav en om brister i bemötandet, en om brister i omvårdnaden samt händelse där flera brukare blev utan eller fick försenad insats.

Ingen lex Maria under 2017.

Nämndens arbete under året

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd har bestått av 13 ledamöter och 13 ersättare enligt följande:

Ledamöter Jessica Jorntun (MP) ordförande, Abit Dundar (L) vice ordförande, Eva Fagerhem (S), Mathias Walldén (S), Eleonore Eriksson (S), Malte Sigemalm (S) från 25 april, Johan Faxér (MP), Carita Stenbacka Tenezakis (V) till 31 augusti, Ann-Marie Strömberg (V) från 1 september, Lars Svärd (M), Anette Hellström (M), Tomas Tetzell (M), Tita Bergquist (M) och Amanda Valentin (L).

Ersättare Lina Pennlert (S), Bror Eriksson (S), Siliva Aydin (S), Lasse Åsberg (S), Louise Bengtsson (MP), vakant (MP) till 14 maj, Maria Skalin (MP) från 15 maj, Maria Ljuslin (V) Susanne Sjöblom (M), Mikael Nilsson (M), Anna Maria Sundmark (M), Herje Larson (L), Hans Tjernström (C) och Maria Ogannesian (KD) till 5 november, Lovisa-Teolinda Pettersson (KD) från 6 november.

Stadsdelsnämnden har haft 11 nämndsammanträden under 2017.

Sociala delegationen

Stadsdelsnämnden utsåg en social delegation för beslut i enskilda ärenden som bestått av fem ledamöter och fyra ersättare.

Ledamöter Eva Fagerhem (S) ordförande, Lars Svärd (M) vice ordförande, Johan Faxér (MP), Carita Stenbacka Tenezakis (V) till 31 augusti, Ann-Marie Strömberg (V) från 1 september och Amanda Valentin (L)

Ersättare Bror Eriksson (S), Louise Bengtsson (MP), Tita Bergquist (M) och Herje Larsson (L).

Sociala delegationen har haft 18 sammanträden under året.

Teman

Flertalet nämndsammanträden har inletts med särskilda teman:

Barnens rättigheter i staden, Stockholms stads barnombudsman Agneta Widerståhl

Arbete för stadens äldre, Stockholms stads äldreombudsman Linda Vikman

Ungas inflytande via nätet, Siri Andersson och Peter Kreitz

Hållbarhetskommisionens arbete och rapport, Paul Alarcon

Förebyggande och trygghetsskapande arbete, Anna William Olsson och Clas Cederlid

Barnens plats i den tätande staden, Ewa Reuterbrand landskapsarkitekt Trafikkontoret

Viktiga nämndärenden

Exempel på viktiga nämndärenden som handlagts under året utöver de ordinarie styr- och uppföljningsdokumenten (verksamhetsplan, kvalitetsgarantier, budgetärenden och verksamhetsberättelse) har varit:

Nya förskolor

- Ny förskola på Tellusborgsvägen/Kilabergsvägen -genomförande
- Ny förskola i kvarteret Timotejen 17 i Västberga -genomförande
- Ny förskola på fastigheten Teatersällskapet 3 - inriktning
- Ny förskola i kvarteret Syllen 3 i Liljeholmen -genomförande
- Ny förskola intill fastigheten Flyttfågeln i Aspudden -genomförande

Remisser

- Ny översiktsplan för Stockholm
- Trafikförändringar i SL- trafiken 2017/2018
- Principer och metoder för uppföljning och styrning inom äldreomsorgen
- Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm – Lägesrapport av hållbarhetskommisionens arbete
- Program för övervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster
- Stockholms stads handlingsplan för det kommunala aktivitetsansvaret
- Reviderade riktlinjer för barnomsorg på obekvämt arbetstid i Stockholms stad
- Slutrapport från utredning av servicehus
- Kommunikationsprogram för Stockholms stad år 2017-2022

- Revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd
- Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck 2018-2022
- Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022
- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022
- Skolprogram för Stockholms stads förskolor och skolor

Detaljplaner

- Förslag till detaljplan för Förgyllda Bägaren 2
- Förslag till detaljplan Fruängsgården 5 m.fl. Bostäder
- Förslag till detaljplan för Årstaberget 1
- Förslag till detaljplan för Mälaräng i stadsdelarna Bredäng, Mälarhöjden och Fruängen
- Förslag till detaljplan för Dragningslistan 5
- Förslag till detaljplan för område vid kvarteret Konduktören inom del av Sätra, Bredäng och Mälarhöjden

Skrivelser för beredning

14 skrivelser från nämndens ledamöter har lämnats in och har beslutats att lämnas för beredning av förvaltningen. Förvaltningen har redovisat; Rätt till heltid i förskolan, Granskning av förskolan, Förskolornas villkor och förutsättningar, två skrivelser om Bifall och avslag inom servicehus och vård- och omsorgsboende, Trygga boenden för äldre, Ungdomsarbete i stadsdelen, Fältassistenter och fältverksamhet, Lokala ordningsvakter, Lokal lägesbild över tiggeriets konsekvenser, Klotter, nedskräpning och skadedjur i stadsmiljön, Budgetomfördelning mellan verksamhetsområden samt Konsekvenserna av vinstförbud i välfärden.

Medborgarförslag

Elva medborgarförslag har besvarats av nämnden, varav nio gällde utemiljön: Tre förslag om hundrastgårdar, tre förslag om skatepark, aktivitetsområde/utegym, Bredda badbryggan Örnsberg, två förslag om bastu, Promenadväg och plantering av fruktträd och bärbuskar. De övriga tvåförslagen handlade om nationaldagsfest i Hägersten samt förslag om underlag för tillämpning av idéburet offentligt partnerskap, IOP.

Upphandlingar

Upphandlingar som beslutats av nämnden gäller driften av gruppboenden Broder Pehr.

Därutöver har nämnden beslutat att delta i en gemensam upphandling av trygghetslarm för boende inom servicehus och särskilda boendeformer samt deltagande i gemensam upphandling av tekniska hjälpmedel/medicintekniska produkter.

Några övriga ärenden

- Riktlinjer för verksamhetsbidrag och arrangörstöd (föreningsbidrag)
- Fördelning av verksamhetsbidrag 2017
- Upprustning av Svandammsparken
- Kartläggning av hälso- och sjukvårdsinsatser
- Medverkan i nationellt utvecklingsarbete 2017-2018

Råden

Rådet för funktionshinderfrågor har haft tio sammanträden under 2017.

Representanter från nämnden har besökt rådet vid två tillfällen.

Pensionärsrådet har haft nio sammanträden och ett möte med representanter från nämnden under 2017.

Utbildningar och föreläsningar

Jämställdhetskongress i Örebro 17-18 januari

Juridik för förtroendevalda 30 mars

Jämställdhetsarbete i staden 24 augusti

Tillgänglighetsutbildning med inlevelseövningar 9 november

Verksamhetsbesök

Förskolan Smeden 28 april

Trekantens servicehus 15 september

Marieviks gruppboende 1 december